

ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ

www.litbel.org
Наклад 3 000 ас.

Культурна-асветніцкі праект Грамадскага аб'яднання «Саюз беларускіх пісьменнікаў»

Выпуск №24 (чэрвень)

▶ ФАКТ

“ІСЛАЧ”: АД ДОМА ТВОРЧАСЦІ ДА АЎКЦЫЁННАГА МАЛАТКА

Кастусь КАЛІНОВІЧ

Літаратурны фонд яшчэ некалькі дзесяцігоддзяў назад быў адной з найбольш багатых устаноў Саюза: выдавецтвы адлічалі яму пэўны працэнт з продажу кожнай кнігі, быў немалы прыбытак і з аўтарскіх ганарараў. З распадам СССР маёмасць Літфонда была тэрытарыяльна падзелена. Да Беларускага літфонда перайшоў Дом творчасці “Іслач” пад Мінскам. Ён быў пабудаваны ў 1977 г. на маляўнічых краевідах і займаў тэрыторыю ў 27 гектараў. У красавіку 1992 г. на агульным пісьменніцкім сходзе Літфонд быў адасоблены ад Саюза пісьменнікаў і стаў самастойным грамадскім аб'яднаннем (паспяхова прайшоў перарэгістрацыю Мінюстам 28 ліпеня 2006 г). “Іслач” (ператвораная ва ўстанову “Санаторый-прафілакторый пісьменнікаў”) функцыянавала да 2002 г. Каб пазбегнуць стратнасці, былі неабходныя вялікія фінансавыя ўкладанні на рамонт, пераабсталяванне капцельні і цэпталіні. “Іслач” перастала прымаць пісьменнікаў і гасцей і была “закансервавана”. Набеглі і даўгі за электраэнергію, зарплату, паліва (яны склалі каля 100 мільёнаў рублёў). Крэдыторы звярнуліся ў суд...

Гаспадарчы суд Мінска арыштаваў Літфондаўскую маёмасць і праз аўкцыён прадаў будынкі “Іслачы” фармацэўтычнаму прадпрыемству “Латінфарм”. Астатак сумы быў пералічаны на рахунак ГА “Беллітфонд”.

Такі ход падзеяў не задаволіў дырэкцыю Беллітфонда: судом была апісана маёмасць, якая ў шмат разоў перавышала пазыкі; прададзеныя найбольш ліквідныя аб'екты. Урэшце, пісьменнікі “згубілі” паўмільёна даляраў. Беллітфонд звярнуўся ў Вышэйшы гаспадарчы суд, апраставаў рашэнне Гаспадарчага суда Мінска і вярнуў сабе маёмасць. Вярнуў і пачаў сумесна з тым жа судом рыхтаваць “Іслач” да справядлівага і адкрытага аўкцыёну. Чацьвёра патэнцыйных пакупнікоў рыхтаваліся ў траўні-чэрвені мінулага года паспаборнічаць за слауты і прывабны комплекс на беразе рэчкі Іслач...

Адначасова з тым “Іслач” шматразова імкнуліся забраць бясплатна розныя дзяржаўныя інстытуцыі, найперш Кіраўніцтва справам прэзідэнта і Савет міністраў. Падобны апетыт выяўляла яшчэ прызабытая спадарыня Жураўкова, а потым ейныя пасля-

доўнікі. Пасля таго, як у беларускіх пісьменнікаў былі адабраныя Дом літаратара і будынак паліклінікі па вул. Румянцава, яны былі негаворлівымі. А як інакш: “Іслач” – апошняе, што засталася ў іх! Калі спробы забраць “Іслач” “безвозмездно” дасягнулі апагею, за пісьменніцкую маёмасць заступіліся многія замежныя арганізацыі, сярод іх Нацыянальны саюз пісьменнікаў Украіны, Міжнародная супольнасць пісьменніцкіх саюзаў (МСПС) і Міжнародны літфонд (правапераемнікі Саюза пісьменнікаў і Літфонда СССР). «СПП «Іслач» явяляецца сабственностью ОО «Беллітфонд» как законного правопреемника Литературного фонда БССР. Строительство СПП «Іслач» осуществилось исключительно за счет средств Литфонда СССР, – канстатавалася ў лісце старшыні Выканкама МСПС, Героя Сацыялістычнай працы Сяргея Міхалкова і старшыні праўлення Міжнароднага Літфонда Фелікса Кузняцова. –<...> *От имени писательских организаций России и всего СНГ будем глубоко признательны государственным учреждениям Республики Беларусь за всяческую помощь Белорусскому литературному фонду по восстановлению его санатория. При этом вынуждены высказать обеспокоенность в связи с попытками изъять у ОО «Беллітфонд» его законную собственность – СПП «Іслач».*

Пасля гэтага спробы забраць “Іслач” у дзяржаўных устаноў перапыніліся. І знайшліся новыя варыянты...

2 траўня 2007 г. у Беллітфонд супрацоўнікі апарата Вярхоўнага суда Рэспублікі Беларусь прынеслі позов – на заўтра (3 траўня!) было маланкава прызначана паседжанне суда па зыску Міністэрства юстыцыі аб... ліквідацыі ГА “Беларускі літаратурны фонд”. У той жа дзень было склікана нечарговае паседжанне праўлення Беллітфонда, якое адзінагалосна вырашыла звярнуцца да Вярхоўнага суда з хадайніцтвам аб пераносе даты судовага разбіральніцтва (неабходна ж было падрыхтавацца да абароны, заключыць дамову з адвакацкай канторай). Пісьменнікам адмовілі.

Разгляд судовай справы заняў усяго дзесяць хвілінаў! Суддзя Валерый Самалюк зачытаў рашэнне, яким цалкам задаволіў пазов Міністэрства юстыцыі аб ліквідацыі ГА “Беларускі літаратурны фонд”. Суддзя разгледзеў справу без адказчыкаў і абаронцаў,

толькі ў прысутнасці прадстаўніка Мінюста і пракурора. Рашэнне было канчатковае — касацыйнае абскарджанне і апраставанне немагчымае.

Беллітфонд яшчэ не атрымаў афіцыйнага рашэння Вярхоўнага суда, а 8 траўня 2007 г. той жа суддзя В.Самалюк разглядае новую заяву Мінюста. Аказваецца, праўленне Беллітфонда не выканала рашэнне Вярхоўнага суда (якога не паспела яшчэ нават атрымаць!), а таму Мінюст прасіў суд прыняць меры па стварэнні ліквідацыйнай камісіі і «**забараніць рэалізацыю маёмасці да завяршэння ліквідацыі грамадскага аб'яднання “Беларускі літаратурны фонд”**». Вось, як кажуць, і выявілася ліквідацыйная мэта: «**забараніць рэалізацыю маёмасці**». Рашэннем таго ж суда у ліквідацыйную камісію былі прызначаныя намеснікі амаль усіх міністэрстваў, а ўзначаліў яе першы намеснік старшыні Дзяржаўнага камітэта па маёмасці С.А.Пяткоў.

Нагадаем: у матывіровачнай частцы рашэння Вярхоўнага суда аб ліквідацыі Беллітфонда былі два пункты, паводле якіх вырашана ўсталяваць грамадскае аб'яднанне. Першы – наяўнасць смеціцы (!) на тэрыторыі СПП “Іслач”. (Нагадаем, што СПП “Іслач” – асобная юрыдычная ўстанова, а за яе ліквідацыяў заснавальнік і ўласнік!) Другая матывіроўка – накіраваны ў Мінюст ліст 29 фізічных асобаў,

якія праз два гады ўспомнілі, што іх не запрасілі на агульны сход Беллітфонда ў 2005 г. (чым парушылі іхнія правы)! Ліст быў напісаны 26 красавіка 2007 г., і ў той жа дзень (!) Мінюст пасылае зыск у Вярхоўны суд з патрабаваннем ліквідацыі Беллітфонда. Між тым многія з падпісантаў ліста не мелі дачынення не толькі да Літфонда, але і да літаратуры. Супрацьстаяць жа заказной падробцы сябрам Беллітфонда не далі магчымасці...

Праўленне ГА “Беллітфонд” і Рада ГА “Саюз беларускіх пісьменнікаў” (членамі Беллітфонда па Статуце з’яўляюцца толькі члены Саюза беларускіх пісьменнікаў) паслалі звароты да Генеральнага пракурора і старшыні Вярхоўнага суда Рэспублікі Беларусь з патрабаваннем перагледзець справу і несправядлівае, на іх меркаванне, рашэнне. Аднак атрымалі адмовы.

Ліквідацыйная камісія цягам года збіралася некалькі разоў і вырашыла... прадаць “Іслач”, якая зноў была выстаўлена на продаж.

Непасрэдна на аўкцыён было пададзена сем заявак, але рэгістрацыю прайшлі толькі тры ўдзельнікі. Самі таргі адбыліся надзвычай хутка. Літаральна за адну хвіліну цана падскочыла да 6 мільярдаў 600 мільёнаў рублёў. За гэтай “падзеяй” назіралі вядомыя майстры слова Анатоль Варцінскі, Уладзімір Някляеў, Сяргей Законнікаў, Васіль Якавенка, Язэп

Янушкевіч, Антаніна Хатэнка, Эрнест Ялугін, Вячаслаў Дубінка, дырэктар ліквідуемага ўладамі Беллітфонд Алесь Данільчык, журналісты.

Большай сумы за пісьменніцкую маёмасць, чым таварыства з абмежаванай адказнасцю “Белінтэхбуд”, ніхто не прапанаваў. Таму яе прадстаўнік і падпісаў пратакол правядзення аўкцыёну. Да 12 чэрвеня гэтае прадпрыемства павінна заключыць адпаведную дамову, пасля чаго стане паўнаважным уласнікам (калі, натуральна, пералічыць цалкам усю суму). Грошы ад продажу будуць пералічаныя ліквідацыйнай камісіі ГА “Беллітфонд”, якая і мусіць вырашыць іх далейшы лёс.

Якая частка тых сродкаў дастанецца пісьменнікам, пакуль невядома. Аднак з кожным днём пытанню ў членаў СБП і ліквідаванага Беллітфонда становіцца больш. Яны абмяркоўваюць іх пры сяброўскіх сустрэчах, выносяць на паседжанні Рады, урэшце – як апошні аргумент – рыхтуюцца да новых судовых разбіральніцтваў.

А для тых, ад каго будзе залежаць канчатковае рашэнне “гарахага” пытаньня, нагадаем пункт 6.2 Статута Беллітфонда: «*Маёмасць (сродкі), якая засталася пасля пагашэння даўгоў, выкарыстоўваецца ліквідацыйнай камісіяй у адпаведнасці з мэтай і задачамі ГА “Беллітфонд”*».

ЛІТІНФАРМ

ФЕСТИВАЛЬ ПАЗЭІІ
ЧАТЫРОХ КРАІН

Падчас сумеснай працы

У літоўскіх Друсеніках адбыўся міжнародны літаратурна-мастацкі пленэр. З 2 па 8 чэрвеня амаль тры дзесяткі беларускіх, літоўскіх, польскіх і ўкраінскіх паэтаў, фатографіў і перакладчыкаў жылі і працавалі супольна ў цішыні ляснага курортнага горада.

Гэта другая творчая сустрэча, якую арганізавала і фінансавала Міністэрства замежных спраў Літвы. Непасрэдна ажыццяўленнем праекту займаецца фонд Саюза літоўскіх пісьменнікаў. Удзельнікі пленэра цягам тыдня займаліся творчасцю, дыскусавалі, спрачаліся, перакладалі вершы адзін аднаго на свае мовы і арганізавалі супольныя чытанні, знаёмліліся з гістарычнай і культурнай спадчынай Літвы.

Як падкрэсліла намеснік старшыні Саюза літоўскіх пісьменнікаў Бірута Янушкяйтэ, «у апошнія гады літоўцы, на жаль, значна больш ведаюць жыццё ў краінах Еўрасаюза і вельмі мала цікавіцца грамадскімі і літаратурнымі працэсамі ў сваіх бліжэйшых суседзях – беларусаў, украінцаў. Таму адной з мэтай творчай майстэрні стала магчымасць абменьвацца досведам і бесперашкодна выяўляць свае ідэі».

Нагадаем, што першы пленэр беларускіх, літоўскіх і польскіх паэтаў і мастакоў адбыўся ў 2007 годзе ў балтыйскай Нідзе. Плён іх працы ўвасобіўся ў альманаху на трох мовах «Словы і фарбы». 21 лютага ў Саюзе літоўскіх пісьменнікаў адбылася яго прэзентацыя. З беларусаў на трох мовах (беларускай, літоўскай і польскай) былі прадстаўленыя паэты Алесь Пашкевіч, Уладзімір Някляеў, Барыс Пятровіч, Тацяна Сапач. Кніга аздоблена мастацкімі працамі Алесь Марачкіна, Генадзя Драздова, Рыгора Сітніцы, Кацярыны Сумаравай, паэта і мастака Алега Абражэя.

Сёлета, паколькі ідэяй міжнароднага пленэру зацікавіліся творчыя людзі Літвы і суседніх краін, было вырашана працягнуць супрацоўніцтва майстроў слова і майстроў фатографіі. Прычым на гэты раз да сумеснай працы далучыліся літаратары з Украіны.

У пленэры-2008 прымалі ўдзел сем прадстаўнікоў Літвы (Аліс Балбіэрыс, Валдас Гядгаўдас, Рэгіна Кацінайтэ-Лумпікене, Віктарас Руджанскас, Дайнюс Сабеккіс, Энрыка Страгайтэ, Бірута Янушкяйтэ), шэсць прадстаўнікоў Беларусі (Эдуард Акулін, Аксана Данільчык, Леанід Дранько-Майсюк, Вольга Іпатава, Алесь Мікус і Сяржук Сыс), шэсць удзельнікаў з Польшчы (Барбара Грушка-Зых, Крыстына Канецка, Эла Мусьял, Рамуальд Мячкоўскі, Ян Тулік, Марэк Ваўржэкевіч), а таксама пяць украінцаў (Ярына Чарняк, Зміцер Чараднічэнка, Аляна Рута, Юры Заўгародні і Пятро Засэнка).

С.С.

“MIŃSK-MIXT 2008”

У ВАРШАВЕ

З 11 па 18 чэрвеня ў Варшаве адбываўся тыдзень беларускай культуры і мастацтва. Ён пачаўся з прэзентацыі аповесці Артура Клінава “Менск. Горад Сонца” і фотавернісажу лепшых прац аўтара. У

гэты ж дзень прайшоў канцэрт блюзавага беларускага гурта “Svet Boogie Band”.

Сярод шэрагу мерапрыемстваў пад адзінаю назвай “MI SK-MIXT 2008” былі сустрэча з маладой беларускай літаратурай, якую прадставілі Валярына Кустава і Глеб Лабадзенка. Па заканчэнні паэтычнай імпрэзы выступілі беларускія барды Алесь Камоцкі і Тацяна Беланогая.

Падчас дзён беларускай культуры ў Варшаве адбыліся прэзентацыі дакументальных і кароткаметражных фільмаў пра беларускіх рок-выканаўцаў і артыстаў, выступілі вядомыя гурты “Фляйс і Кляйн”, “Сцяна” ды іншыя.

БЕЛАРУСКІЯ ЛІТАРАТАРЫ У
БЕЛАСТОКУ

Творчая сустрэча з беларускімі літаратарамі Уладзімерам Арловым, Лявонам Баршчэўскім, Уладзімерам Някляевым і Андрэем Хадановічам адбылася 17 чэрвеня ў Беластоку ў вялікай зале Падляшскай бібліятэкі. Яе арганізавалі Праграма рада беларускага тыднёвіка “Ніва”, Радзе “Рацыя” і Падляшская бібліятэка.

Літаратурная імпрэза з удзелам вядомых літаратараў прымеркаваная да выхаду ў свет Анталогіі беларускай паэзіі XV-XX стагоддзяў на польскай мове.

МІЖНАРОДНЫ
ПІСЬМЕННІЦКІ КАНГРЭС У
ШВЕЦЫ

З 29 чэрвеня па 2 ліпеня ў Стакгольме адбудзецца Міжнародны кангрэс пісьменнікаў і перакладчыкаў “Waltic-2008”. У працы прадстаўнічага форуму прымуць удзел літаратары ўсіх краін і кантынентаў. У праграме – пленарнае паседжанне і праца ў асобных секцыях. Будзе закрануты шэраг пытанняў і праблем культурнага і грамадскага жыцця: ад аўтарскага права да права на свабоду выказвання.

З Беларусі на Міжнародны кангрэс пісьменнікаў і перакладчыкаў запрошана дэлегацыя Саюза беларускіх пісьменнікаў, сярод якіх старшыня СБП Алесь Пашкевіч, галоўны рэдактар часопіса “Дзеяслоў” Барыс Пятровіч, Уладзімір Някляеў і Алесь Ліпай. З суседніх Легувы і Украіны запрошаныя па два ўдзельнікі, з Расіі – адзін. Шматкольнасць беларускай пісьменніцкай дэлегацыі стала выявай узмацнення творчых кантактаў паміж Саюзам шведскіх пісьменнікаў і Саюзам беларускіх пісьменнікаў, актам падтрымкі пазіцыі апошняга. На выспе Готланд у Dome творчасці працавалі многія беларускія літаратары. Год таму ў Стакгольме адбылася творчая вечарына з удзелам Валянціны Аксак, Уладзіміра Арлова, Алесь Пашкевіча, Барыса Пятровіча, на якой гучалі тэксты па-беларуску і ў перакладзе па-шведску.

Падрабязней пра Міжнародны пісьменніцкі кангрэс можна даведацца на сайце форуму www.waltic.com, а таксама ў наступным выпуску “Літаратурнай Беларусі”.

“SPOGLEDI 2008”

Пад такім назовам у Славенскай Быстрыцы з 7 па 15 чэрвеня прайшоў Міжнародны паэтычна-песенны фестываль. Акрамя гаспадароў імпрэзы славенскіх паэтаў Івана Добніка, Цветкі Беўці, Аношы Белыхар, Марчэлы Патоцка, Аленкі Іванюўскі, Мірыям Дрэф на

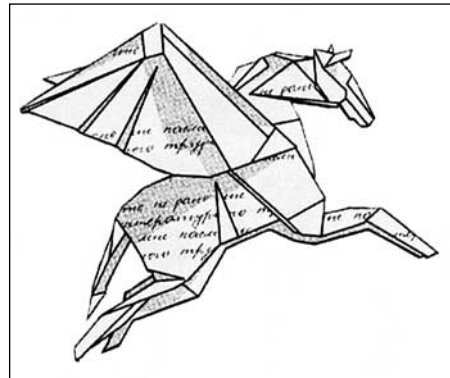
паэтычны форум былі запрошаны госці: Хрысціян Сініка (Італія), Дагнія Дрэйка (Латвія), Браніслаў Абулчар (Харватыя) і Эдуард Акулін, які рэпрэзентаваў на фестывалі сучасную беларускую паэзію і песню.

Па словах кіраўніка фестывалю, дырэктара кніжнага выдавецтва “Літара” Арланда Урсіка, галоўнай мэтай форуму з’яўляецца пашырэнне еўрапейскай культурнай прасторы праз адкрыццё паэтычных сусветаў сучасных еўрапейскіх літаратараў.

На працягу тыдня ўдзельнікі імпрэзы займаліся перакладамі сваіх твораў на славенскую, харвацкую, італьянскую, латышскую і беларускую мовы. Такім чынам уважліва адбывалася ўзаемаўзабагачэнне і ўзаемапранікненне пяці еўрапейскіх паэтычных школаў.

Па выніках фестывалю восенню гэтага года выйдзе пяцімоўная паэтычная анталогія, з’явіцца публікацыя ў Люблянскім літаратурным часопісе “Паэтыкон”. У перспектыве рыхтуецца выхад беларуска-славенскай паэтычнай анталогіі.

Прэс-служба СБП

“СВЯТА БЕЛАРУСКАЙ ПАЗЭІІ”
У ПАРКУ “DREAMLAND”

У Мінскім парку “Dreamland” (вул. Арлоўская, 80) у суботу 21 чэрвеня адбылося летняе “Свята беларускай паэзіі”. Творчая імпрэза на свежым паветры сабрала адначасова некалькі дзесяткаў вядомых і пачынаючых сталічных паэтаў і бардаў.

Як паведаміла журналістам адна з арганізатараў свята паэтка Ірына Хадарэнка, гэта “свята для тых людзей, хто цікавіцца беларускай літаратурай, паэтычным словам, бардаўскай песняй. А яшчэ гэта чудаўная магчымасць сумясціць адпачынак на вольным паветры і паслухаць вершы”.

Ідэя выступаў у фармаце “open air” і сапраўды вартая ўвагі. Нямушана і вольна гучала беларускае слова ў парку: нехта слухаў пяць хвілін, нехта затрымаўся на гадзіну, а моладзь надоўга атабарылася проста побач на траве. Іншая рэч, што сам парк “DREAMLAND” знаходзіцца ў няручным месцы, і наведвальнікаў тут пакуль яшчэ небагата. Але першы блін спечаны...

Больш за чатыры гадзіны гучалі вершы і песні беларускіх паэтаў і бардаў. Перад наведвальнікамі парка атракцыянаў выступілі Васіль Жуковіч, Сяржук Сыс, Галіна Дубянецкая, Міхась Скобла, Эдуард Акулін, Валярына Кустава, Віка Трэнас, Зміцер Вішнёў, Ірына Хадарэнка, Павел Надольскі, Аксана Спрыгнчан, Арцём Кавалеўскі, Рагнед Малахоўскі, Сяржук Мінскевіч, Юрый Несцяранка ды многія іншыя. Арганізатарка Ірына Хадарэнка выказала спадзяванне, што свята беларускай паэзіі ў парку Dreamland стане традыцыйным. У добры шлях!

С.С.

АЎДЫЁКНИГА МАКСИМА
ГАРЭЦКАГА

У Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры адбылася прэзентацыя аўдыёкнігі «Максім Гарэцкі. Запіскі

на імперыялістычнай вайне (Запіскі салдата 2 й батарэі N скартылерыйскай брыгады Лявона Задумы)». Яна прысвечана 115 годдзю з дня народзінаў класіка нацыянальнай літаратуры Максіма Гарэцкага.

«Імперыялістычная вайна — адна з хваляў жыцця Гарэцкага», — адзначыў пляменнік пісьменніка, вядомы навукоўца і грамадскі дзеяч акадэмік Радзім Гарэцкі. Паводле яго слоў, «Запіскі на імперыялістычнай вайне» паклалі пачатак шэрагу твораў беларускай прозы антываеннага кірунку, які затым працягнуў Васіль Быкаў.

«Радзеінтэрпрэтацыя твора «Запіскі на імперыялістычнай вайне» — гэта неабходная пашана дзейнасці выдатнага дзеяча беларускай культуры», — падкрэсліў на вечарыне літаратуразнаўца, даследчык творчасці М.Гарэцкага член карэспандэнт НАН Беларусі Міхась Мушыньскі.

Як паведаміў актёр і рэжысёр беларускага радыё Алес Вінярскі, які запісаў дыск, гэтая аўдыёкніга — першая інтэрпрэтаваная праз радыёмастацтва праца М.Гарэцкага. Дыск створаны паводле твора, нататкі для якога пісьменнік напісаў у часе Першай імперыялістычнай вайны на фронце, «пад выбухі снарадаў». Дакументальна мастацкія запіскі былі выдадзены ў 1926 м, а перавыдадзеныя толькі ў 1987 годзе. «У сваім творы Гарэцкі перадаў характар чалавека, які папаў на вайну. Для мяне было самым значным, што Гарэцкі прыходзіць у гэтую атмасферу, дзе амаль што ўсе рускія людзі, і застаецца там беларусам», — адзначыў А.Вінярскі.

Паводле яго слоў, «гэты чалавек увабляе сабой якраз той тып беларуса, якога мы ўсе прагнем». «Па першае, гэта адкрытасць, шчырасць, па другое, праўдзівасць, таму што ён не мог схлусіць, і трэцяя рыса — гэта спачуванне і міласэрнасць да чалавека», — сказаў А.Вінярскі. «Варта заўважыць, як ён ставіцца да людзей іншых рэлігій і нацыянальнасцей: яўрэяў, палякаў, — дадаў ён.

Паводле “Нашай нівы”

КАНЦЭРТ АЛЕСЯ КАМОЦКАГА

10 чэрвеня ў канцэртнай зале “Мінск” паэта і барда Алесь Камоцкі ладзіў канцэрт. “Другога такога канцэрта не будзе, гэта дакладна, — раславеў ён журналістам. — Гэта быў першы канцэрт на шостым дзесятку! І адбыўся ён акурат у той дзень, калі мне скончылася пяць дзесяткаў”.

Гучалі песні з трох альбомаў. “Дах” і “З бацькоўскай кружэлкі” былі выкананыя цалкам, а таксама – дзве песні з новага альбому.

Канцэрт стаў і справаздачным, і паказальным. “За апошні час мне вельмі стала падабацца граць з музыкамі! – натхнёна заўважае бард. – Я ўсё жыццё рабіў усё самастойна, але цяпер – зусім іншая рэч! Хачу таксама сказаць, што на шостым дзесятку я адчуваю, што жыццё толькі пачынаецца. Ніякага рубяжа ці раптоўнай мяжы... Вось памятаеце, як раней казалі “да майскіх мы паспеем гэта, а да акцябарскіх гэта і ўсё, мы перамаглі, мы паспелі да майскіх... скасіць капусту”? Дык гэта ўсё ўмоўнасці! Вось і дзесяткі – таксама ўмоўнасці. Галоўнае тое, як ты сьба адчуваеш!”

Паводле www.tut.by.

▶ МУЗЕЙ

МУЗЕЙ БАРЫСА КІТА

4 чэрвеня ў Наваградку ўрачыста адкрыўся музей Барыса Кіта, дзеяча беларускай эміграцыі, амерыканскага навукоўца, доктара філасофіі ў галіне матэматыкі і гісторыі навукі, акадэміка Міжнароднай акадэміі астранаўтыкі ў Парыжы. Музей размясціўся ў будынку былой беларускай гімназіі, а цяпер сярэдняй школы №1, дзе сам спадар Кіт калісьці вучыўся, а пазней працаваў настаўнікам і дырэктарам. Музейная экспазіцыя стваралася пры падтрымцы раённых уладаў, мясцовага Гісторыка-краязнаўчага музея. Грашовую падтрымку зрабіў прадстаўнік беларускай дыясп-

ры ў Расіі пісьменнік Валерый Казакоў.

Барыс Кіт нарадзіўся 6 красавіка 1910 года ў Санкт-Пецярбургу. Пасля заканчэння Наваградскай беларускай гімназіі і Віленскага ўніверсітэта працаваў настаўнікам і дырэктарам шэрагу вучэбных устаноў. За рэвалюцыйную дзейнасць двойчы арыштаваўся польскімі ўладамі. У часе другой сусветнай вайны пераследваўся савецкімі і нацысцкімі ўладамі. Эміграваў у ЗША, дзе рэалізаваў сябе ў праграме астранаўтыкі (стаў адным з распрацоўшчыкаў ракетнага паліва для астранаўтычных праектаў), выкладаў у Мэрылендскім (ЗША) і Гэйдэльбергскім (ФРГ) універсітэтах. Пасля абвешчання незалежнасці Беларусі Барыс Кіт

быў абраны Ганаровым грамадзянінам Наваградка.

На імпрэзе адкрыцця музея Барыса Кіта прысутнічалі настаўнікі і вучні, прадстаўнікі мясцовых уладаў, Саюза беларускіх пісьменнікаў, жыхары Наваградку. Прагучалі ўзнёслыя і прачулыя прамовы і прапановы (да прыкладу, мастак Аляксей Марачкін прапанаваў, каб першы спадарожнік, які накіруе незалежная Беларусь у космас, насіў імя Барыса Кіта).

Сам Барыс Кіт, якому ідзе 99-ты год, на ўрачыстасць прыехаў не здолеў. Даследчыца ягонага жыцця прафесар літаратуразнаўства Лідзія Савік зачытала ягоны зварот да прысутных, у якім выказвалася ўдзячнасць нацыянальным рупліўцам ды будучыя спадзяванні: «Я веру, што гэты музей шмат паслужыць у культурным развіцці горада Наваградка і будзе напэўна важнай цаглянай у будаўніцтве лепшай сьветлай долі беларускага народу».

ДЫЛЕМА МУЗЕЮ БЫКАВА Ў ГОРАДНІ

Некалькі гадоў у Горадні існуе грамадскі музей Васіля Быкава. З прыватнай ініцыятывы ім апякуецца сябар СБП, ветэран Вялікай Айчыннай вайны Мікалай Мельнікаў. Амаль чвэрць стагоддзя народны пісьменнік Беларусі Васіль Быкаў жыў і працаваў у

Горадні. Музейныя экспанаты назапашваюцца, але ў вузкім пакойчыку немагчыма стварыць разгорнутую экспазіцыю. Чаму не атрымліваецца адкрыць сапраўдны музей пісьменніка?

Кіраўнік гарадскога ідэалагічнага ўпраўлення Сяргей Дубавец паведаміў, што пытанне пра музей Васіля Быкава разглядалася ў намесніка старшыні гарвыканкама Ірыны Сенчанкавай. «Была праведзена нарада, – адзначыў ён. – Музейшчыкі прапанавалі чатыры варыянты стварэння гэтага музея, а Мельнікаў і яшчэ два чалавекі з ім, якія там былі, – яны казалі: мы падумаем. І ўвогуле ніхто ніякай кропкі не ставіў».

Стваральнік грамадскага музея Васіля Быкава Мікалай Мельнікаў пацьвердзіў:

«Яны прапанавалі чатыры варыянты, каб перадаць нашы матэрыялы ў якое-небудзь месца, у школу. Дык мы казалі, што музей гэты — наш, ён створаны ўдзельнікамі Айчыннай вайны, нашай гарадской ветэранскай арганізацыяй. Мы прасілі асноўнае: памяшканне без арэнднай платы». М. Мельнікаў зазначыў, што пасля размовы з ідэалагамі горада яны чакаюць афіцыйнай паперы з прапановамі ўладаў, а тады збяруць сваю Раду і будуць на ёй абмяркоўваць, якое прыняць рашэнне. Таксама ён сказаў, што ў цэлым улады паставіліся да стваральнікаў Быкаўскага музея станоўча, абіяцалі дапамагчы, зрабіць усё

магчымае, каб даць памяшканне і каб музей працаваў.

У чым жа загавадка, чаму музей народнага пісьменніка ніяк не набудзе належны статус і нармальнае памяшканне? Знаўцы сітуацыі кажуць: улады не выяўлялі рэальнай ахвоты стварыць музей Быкава, гэта ініцыятыва знізу. У той жа час гарвыканкам сёння не супраць развязаць праблему. Аднак ветэраны імкнуцца захаваць аўтаномнасць музейнага збору і баяцца, каб ім не сказалі «да пабачэння», паколькі ўсе яны пенсійнага веку.

Якім жа можа быць выйсце? «Такі музей павінен быць у Горадні, – перакананы сябар СБП прафесар Горадзенскага ўніверсітэта імя Я.Купалы Ігар Жук. – Мне здаецца, што яго трэба рэальна ўзаконьваць. Да якой пары мы будзем хаваць Быкава ў кішэні? Гэтым павінна займацца дзяржава, гэта яе клопат. Я ўпэўнены, што без цэнтралізаванага дзяржаўнага падходу як да дзяржаўнай справы, да асобы дзяржаўнай значнасці аматарскі гурток застанеца аматарскім гуртком».

Спадар Жук мяркуе, што ўладам варта будзе знайсці магчымае невялікае адрэгуляваць адносіны з ініцыятарамі стварэння музея, бо для ветэранаў ён стаў справай жыцця, музей дапамагае ім жыць.

Паводле «Радзё Свабода», «Народных навінаў Віцебска», БелаПАН і ўл. інф.

▶ ПОВЯЗЬ

НА БЕЛАРУСІ ЁШАНАВАЛІ ПАМЯЦЬ ВАСІЛЯ БЫКАВА

19 чэрвеня да гранітнага валуна на Усходніх могілках Мінска увесь час прыходзілі людзі: пісьменнікі і студэнты, палітыкі і журналісты, звычайныя гараджане і аматары беларускага слова. Гэтых людзей аб'яднала пашана і любоў да сапраўднага народнага пісьменніка, чалавека-граніта Васіля Быкава. Паступова месца перад надмагільным каменем укрывалася кветкамі: ружамі, гваздзікамі, півоніямі, рамонкамі і, вядома ж – роднымі беларускімі валожкамі.

Сярод першых даніну павагі Быкаву выказалі старшыня Саюза беларускіх пісьменнікаў Алесь Пашкевіч, ягоны намеснік, галоўны рэдактар часопіса «Дзеяслоў» Барыс Пятровіч, іншыя літаратары. Яны ўсклалі кветкі і пажадалі жонцы пісьменніка Ірыне Міхайлаўне Быкавай моцы духу і здароўя.

У другой палове дня ля магілы Васіля Быкава адбыліся імправізаваныя выступы сяброў і паплечнікаў пісьменніка, тых літаратараў і грамадскіх дзеячоў, якія добра ведалі яго пры жыцці. Шчырыя і панікнёныя словы прамаўлялі Валянцін Тарас, Анатоль Вяцінскі, Генадзь Бураўкін, Марат Ягораў, Сяргей Законнікаў, Станіслаў Шушкевіч. Гучалі словы Быкава пра беларускую мову.

У гэты ж дзень ля сядзібы-музея Васіля Быкава ў вёсцы Бычкі Вушацкага раёна сабраліся прадстаўнікі беларускай інтэлігенцыі, палітыкі, грамадскія дзеячы, каб ушанаваць народнага пісьменніка Беларусі. Да арганізацыі гэтай сустрэчкі спрычынілася мясцовая актывістка Ада Райчонак. Успамінамі пра Васіля Быкава падзялілася сястра пісьменніка спадарыня Валянціна. Аб значонні ягонай творчасці для Беларусі распавядалі старшыня камісіі па культуры Партыі БНФ Франак Вячорка, а таксама Аляксей Фралоў. Перад прысутнымі выступіў

бард Аляксей Галіч. Вечарам адбыўся паказ дакументальнага фільма «Галерэя Ады», знятага Уладзімірам Коласам.

Беларуская грамада Чэхіі, студэнты, людзі, якія працуюць у гэтай краіне, супрацоўнікі беларускай службы Радзё Свабода ўзгадвалі Васіля Быкава ў пражскай кавярні «Краснэ страты». За таварыскай вячэрай гаворка ішла пра жыццё і творчасць народнага пісьменніка, пра ягоныя ўспаміны. У дыскусіі таксама ўдзельнічаў і Вацлаў Гавэл.

З днём нараджэння Васіля Быкава супаў і выхад у свет чарговага нумара часопіса «Дзеяслоў». Сімвалічна, што на яго старонках змешчанае дагэтуль невядомое шырокаму чытачу апавяданне народнага пісьменніка «Да родных месц». Напісаны яшчэ ў 1956 годзе, гэты твор захоўваўся ў архівах. Прадмову да апавядання напісаў даследчык творчасці Васіля Быкава Сяргей Шапран.

С. Сыс

«КНИГІ БЫКАВА МУСЯЦЬ БЫЦЬ У КНИГАРНЯХ ЗАЎЖДЫ»

У выдавецкай серыі «Кнігарня Наша Ніва» выйшла кніга Васіля Быкава «Пахаджане». Гэта ўжо другое выданне прыпавесцяў народнага пісьменніка. Першае было яшчэ пры жыцці аўтара – у 1999 годзе. Цалкам яны апублікаваныя ў першым томе Поўнага збору твораў Васіля Быкава.

«Вуціны статак», «Хутаранцы», «Маленькая чырвоная кветачка» ды іншыя прыпавесці Васіль Быкаў пісаў у апошнія гады свайго жыцця, якія супалі з часам змушанага ад'езду за мяжу. Выдадзеныя ў 1999 годзе асобнай кнігай пад назовам «Пахаджане», яны выклікалі шырокае чытацкае зацікаўленне ды літаратурна-разнаўчыя спрэчкі. Кніга даўно ўжо

стала бібліяграфічнаю рэдкасцю. Чаго на радзіме пісьменніка быць не павінна, – перакананы галоўны рэдактар тыднёвіка «Наша Ніва» Андрэй Скурко.

«Быкаў – гэта такі пісьменнік, які мусіць пастаянна прысутнічаць у кнігарнях. І калі дзяржаўны выдавецтваў не рупяцца пра тое, каб яго кнігі, якія банальна скончыліся ў продажы, з'яўляліся своечасова ў перавыданнях, то гэта робіць незалежнае грамадства».

Другое выданне «Пахаджаняў» цалкам паўтарае першае. А між тым, за час ад першага на старонках часопіса «Дзеяслоў» былі надрукаваныя новыя запісы, лісты, прыпавесці, апавяданні, аповесці Быкава (невядомая аповесць «Бліндаж» выйшла ў бібліятэчцы «Дзеяслова»). А яшчэ раней аповесць «Афганец» ды шэраг прыпавесцяў увайшлі ў выдадзеныю «Беллітфондам» кнігу Васіля Быкава «Парадоксы жыцця» (на беларускай мове і ў перакладах на расійскую).

На пытанне, чаму выдаўцы «Кнігарні Наша Ніва» не дапоўнілі новымі тэкстамі другое выданне «Пахаджаняў», спадар Скурко адказаў: «Так мы пастанавілі».

Выдаўцы запэўніваюць, што маюць сваю сетку распаўсюду, праз якую новыя выданні твораў Васіля Быкава будуць даступныя ўсім ахвотным іх мець і чытаць.

«БЫКАЎСКИХ ЧЫТАННЯЎ» У ВІЦЕБСКУ НЕ БУДЗЕ

Віцебскі паэт Давід Сімановіч прапанаваў правесці ў абласной бібліятэцы адмысловую імпрэзу да 84-х угодкаў з дня нараджэння Васіля Быкава: запачаткаваць традыцыю штогадовых «Быкаўскіх чытанняў». Аднак гэтая ініцыятыва не знайшла падтрымкі ў чыноўнікаў. Давід Сімановіч не канкрэтызаваў, хто канкрэтна выступае супраць ягонай ідэі, але

кажа, што «ў горадзе знайшліся сілы, якія перашкодзілі рэалізацыі гэтых планаў».

Паводле Давіда Сімановіча, у яго захоўваецца рашэнне Віцебскага аблвыканкаму за сакавік 2004 года, згодна з якім чыноўнікі яшчэ чатыры гады таму збіраліся арганізаваць навуковую канферэнцыю, прысвечаную творчасці народнага пісьменніка Беларусі, а таксама ўсталяваць памятную дошку ў гонар Васіля Быкава на будынку мастацкай вучэльні, дзе ў 1939-1940 гадах вучыўся Васіль Быкаў. На сённяшні дзень выкананы толькі адзіны пункт з гэтага рашэння – адноўлена сядзіба пісьменніка на ягонай радзіме ў вёсцы Бычкі Вушацкага раёна. Там, у мемарыяльным музеі Быкава, 19 чэрвеня збяруцца прыхільнікі ягонага таленту ды бліжэйшыя сваякі. Там жа будзе ладзіцца ўрачыстая імпрэза і 26 чэрвеня.

Мемарыяльная дошка ў памяць пра Васіля Быкава з'явіцца ў Віцебску, магчыма, у верасні, – падчас святкавання Дня горада. Дакладная дата падзеі пакуль невядомая (хутчэй за ўсё, другая палова верасня), але вельмі ўспешнае, што віцебскія ўлады, нарэшце, ажыццявіць гэты праект, які па невядомых прычынах адцягвалі некалькі гадоў.

Гэтую радасную навіну паведаміў віцебскі паэт Давід Сімановіч. Па ягоных словах, намеснік старшыні Віцебскага гарвыканкама Павел Лосіч і кіраўнік аддзела культуры гарвыканкама Віктар Кібісаў збіраюцца наведваць майстэрню, дзе знаходзіцца макет памятнай дошкі (яе аўтары – два віцебскія скульптары Валеры Магучы і Аляксандр Гвоздзікаў). Калі чынавенства ўхваліць іхнюю працу, то макет павінны рыхтаваць да адліўкі.

Мемарыяльную дошку плануець усталяваць на будынку мастацкай школы, дзе ў 1939-1940 гадах вучыўся Васіль Быкаў.

ПАЭЗІЯ

12 (4)

Воля ЧАЙКОЎСКАЯ

***

Сакавітае паветра.
Фрукты Сезана.
Восень.
Цямнее рана.

ЛІЧЫЛКА

У драўлянай камізэльцы
Вокны-шкельцы.
У зялёных трыліпустаў
Дваццаць футаў.
У прыгожых мінакоў
Сто кускоў.
Хто не згодзіцца вадзіць –
Будзем біць.

***

Кривавы драпежны маладзік,
Як стомлены грамадны дзік,
Улёгся на дома дах.
Наганяе на горад страх.

***

Ю. К.

Ты мой разбэшчаны апостал.
Ты мой боль.
Ты мая надзея.
Калі я не з табою побач...
Дзе я?..

***

Віцебску

Звалілася. Зад пабіла.

Лягнулася з аблокаў.
Ты штосьці так далёка...

***

У абцугах спіскае холад.
Цень пераследуе.
Усё варожае.
Творчы голад.
Хто ведае?

ЭЙФАРЫЯ

Пасадзі мяне на паветраны шар.
Каб свабодна было.
Каб баўталіся ногі.
Пасадзі мяне на паветраны шар.
І сядай побач сам.
Паляцім разглядаць дарогі.

***

Праз чорныя ночы,
Праз шахты маўчання
Твой голас гручоча пра
наша спатканне.
Твой голас па рэйках
ідзе цягніком.
Па целе вандруе крыві раўчуком.
Твой голас расколе,
растопіць лёдзіны.

Твой голас гучыць, мой адзіны.

***

У тваіх абдымках
Як ва ўлонні маці.
Гэта ж грэба ўмець
Так абняці!!!

***

На вуліцах так пуста...
Самотна без людзей і смецця.
Танюсенькая луста
Хлеба на газеце.
Дзяўчынка без прытулку,
Як цяжар за сабой,
Запыленым завулкам
Цягне смутак свой.

***

Пра якія дахі гаворка?!
Засталася гарэць канфорка...
Кава бегает па пліце.
Закруцілася ў побыце.

***

Вечар.
Плечы.
Цюль аблокаў.
Я тваіх чакаю крокаў.

Сяргей ПАТАРАНСКИ

***

Пад ветрам сосны.
Скрыгат іх нясе
той боль, што заўсягды душы вядомы,
які, як вечная ў турботах стома,
як жаль па кветкаў чыстае красе.

Бо ў рыку тым мо адкрыцця выток
і дума прагавітая ад Бога,
што лёс, нібы зімовы ветру ток,
не сэрца цешыць, –
боль нясе глыбокі.

КУРАПАЦКАЯ БАЛАДА

Курапаты...
Тут Хрыстос распяты.

Сонца промень, як струна анёла,
што мне грае на самотнай ліры,
там, дзе боль Радзімы спіць у лесе мірна,
спеў лунае між галінаў голых:

“Ойча Наш,
о за якія раты
ў Курапатах
наш Хрыстос распяты?!”

Дрэваў гул, нібыта зоў анёла
горна з паднябеснай той вышыні,
і ад гулу з неба ажно сэрца стыне,
абуджае буру ў лісці кволым.

Дума йрвецца, нібы грай крылаты, —

Тут невыпадкова Бог распяты,
памяць продкаў клічуць Курапаты,
каб не паўтарыўся час пракляты
для нашчадкаў у няволі кратах...

НАШЫ ДУБРОВЫ

Нашы дубровы шумяць аб мінулым.
Лісце, як спева, звініць у бары.
Дух ад зямлі ў тым лісці працуды,
як вобраз сонца ядбаўны ў гары.

Нашы дубровы пяюць нам аб вечным,
дзе мужных рыцараў веча і сеч,
дзе нашых мрояў дзівосных шлях млеч-
ны,
дзе ўбіты ў камень Ярылавы меч.

Нашы дубровы ў лісці шумлівым
голосам мовяць пра мудрых дзядоў, –
там наша сіла, пяшчота й любоў,
там крывічоў, нібы ў голлі, ймкне кроў,
там вайдалот абуджаў небаслоў,
там цішыня над каменнем магільным...

Нашы дубровы –
Айчыны аснова!

МРОЯ

Нілу Гілевічу.
У тым сяле, дзе я не быў ніколі,
і дзе ніколі я не буду,
там Рай, яго святых цуды,
там Беларусі залатая доля.

Аплаканая змучаных прарокаў
бясконцай чарадой праз часу нерат
у тым сяле,
куды імкнуўся крокам,
і сэрцам, што трымала Веру,
дзе нас сустрэне ў хаце Бога маці,
як родная,
як бацька, Ёзаф шчыры,
дзе шчасце,
быццам сонца,
а ў прысадзе
шыпышыны мрояць аб адвечным
міры...

У тым сяле, дзе я не быў ніколі,
дзе нашай роднай Беларусі воля!
Дзе, можа, буду –
у Раі небным, цудным...

МАЦІ РАДЗІМА

Маці Радзіма,
ты доўга маўчала...

Ты,
анямелая,
з кроўю ў сліне,
сына свайго ў родным доме чакала,
сына свайго ў частым полі чакала,

сына свайго ў светлым храме чакала, –
ён жа сумленне тапіў у віне...

Маці Радзіма, ты прагнеш збавення
ад беспрытульнасці...
Толькі твой сын,
ці перад Богам ўпадзе на калені,
каб на каленях ніколі не быць,
ні перад кім,
дый набудзе спачын
у тваім слове,
каб Праўдзе служыць?..

О, гэты шлях невыносны вяртання,
варты адное, відаць, спачування...
Маці Радзіма, прымі і даруй, –
дай пакаяння святую зару!

Толькі з табою сапраўдная ява,
толькі з табою ад Бога нірвана,
толькі з табою ёсць Божай слава,
толькі з табою прад Богам абраны!

Маці Радзіма, прымі і даруй!

СПАДЧЫНА

*Прароцкаму і апостальскаму
Духу Янкі Купалы*

Ад Бога на маёй зямлі абранай,
прамудрай, спракаветнай і святой
паўстала спадчына мая – у ранах,
з якіх душы маёй расце спакой.

У ёй бяздонне неба срэбранога
і золата бяскрайнасці палёў,
у ёй кроў мук не аднаго святога,
у ёй Хрыста пакута і Любоў.

У ёй гісторыі вялікай скарбы,
статутаў летапісных важкі стос,
задум Біблейскіх дыяманты-мары,
і непрадбачны паміж войнаў лёс.

У ёй жыццё бацькоўскага народу
і кожнае асобнае душы,
што тут шукала заўсягды Свабоду
і пеціла надзеяў спарышы.

У ёй радзімай Веры Бога мова,
апосталаў, прарокаў цяжкі шлях,
і з каранёў дубоў да птушак зову
паўстала для мяне асновай,
дзе Духа Божлага ўзвіжоны гмах,
Любові неміноўнай Боскі сцяг.

У ёй між спраў быцця няма спачыну,
і вартасць спраў тых бачна на вяку...
Завецца спадчына мая – Айчына,
Мой матчыны,
бацькоўскі,
Боскі,
родны кут!

МЕНСКАЯ ЭЛЕГІЯ

На Беларусі зноў дажджы,
і цэлы дзень залева ў Менску,
ды дождж той дапаможа жыць,
абудзіць зноў ў сэрцы песню

пра наш самотны добры край
з душой анельскаю паэта,
які хоць на зямлі не Рай,
ды даражэйшы ўсяго свету.

І восень сонечным крылом
народзіць песні звон прасторны
ў прасторы, што жыве на злосці
навалам векавечным мору,

з душой, як сонца залатой,
з тугою, як дажджы, прасветлай,
як неба Вераю святой
ў вачах прарока і паэта.

ЭЛЕГІЯ

Вялікі жаль, што кожны мае лёс,
народ зыходу перад тым Зыходам,
што свету Бог акрэсліць – дый нябёс
у час той схоў сыдзеца з цемрай воднай...

Хоць зразумела, што грахоў купель
прад Боскім вокам пільным не скавана,
але шкада былых надзей напеў,
што знік з асуджана радоў змагарных.

Мне не шкада сябе: я – чалавек;
мне ніткай быць у рушніку бяздонным
жыцця народа, што жыве ні век,
як чалавек,
а мае рэй прадонны...

БАЛАДА АГІНСКАГА

Агінскі пая пра Свабоду –
без словаў
ды мовай сваёй,
дзе роднай Літвы ўзыходнасць,
дзе Волі нярушны прыбой.

Агінскі пая паланэзам
ў сваім паланэзным раі,
дзе сутнасць Любоўі ўваскрэслай
у годнасці йрвецца вагні

да сумнага шэрага неба
Айчыны, што ў звоне вярэг,
якая ад болю аслепла,
дзе людзі, даўно як звяры...

Ды ўсё ж нашых зор калыханне
ўваскрэсла між гукаў тваіх,
якія нам, як спавяданне,
для будучых справаў святых.

13 (5)

ПАЭЗІЯ

Васіль ЗУЁНАК

***

Загадка: прастора і час.
Разгадка? Някое пытанне...
А што калі нас не стане? –
Якая прастора без нас?

А ў вечнасці – час які,
Калі: ні канца, ні пачатку?

Стаяць шкалярамі перад загадкай
Парсекі і вёрсты, дні і вякі...

Выбар

На шлях жыцця – асалода з атрутаю.
Бог шчодры. А д’ябал зларадна прыціх.
Бог з верай. А д’ябал з душою адсутнаю.
І выбар адзін між крыжоў межавых:
Ніхто за чужыя грахі не пакутуе –
У кожнага ўдосталь хапае сваіх.

Ну каго ні ўспомні...

Ну каго ні ўспомні: ад Нерона
Да былых сакратароў ЦК, –
Кожны задам прырастаў да трона,
Скіпетрам рабілася рука.

Праз агонь прайсці, ваду і трубы
З медным услаўненнем перамог, –
Хто, скажыце, без душэўнай згубы,
З д’яблам не дамовіўшыся, змог?

Хто не абвясчаў, што ён абраннік –
Ну калі не боскі, то людскі?..
На Талмудзе, Бібліі, Каране –
Цараваць кляліся на вякі...

Нават спец з саўгасным круглядам
Сёння ад былых не адстае,
Кажа: “Хто аднойчы ўзяў уладу,
Той за так яе не аддае...”

Час ідзе – эпоха за эпохай, –
Мелюць жорны чалавечы лёс.
Толькі шлях не зарастае мохам,
Тронны шлях да фюрарскіх нбёс...

Зноў і зноў гісторыя вяртае
Нам агонь, ваду і трубаў медзь.
А прырода? А яна ўсё тая:
Чалавек уладу прагне мець...

Вішня

У садзе – як вясны абраз –
Успыхнула за домам, –
І хто здзівіўся першы з нас,
І хто каго ўсвядоміў?

Пчаліны звон на сто кален, –
Гляджу: ці гэта вішня,
Ці гэта я і мой рэнтген,
Прасветлены ўсвядомлены?

Хвароба

Як толькі набірае моцы лес,
Як толькі дрэвы развінаюць плечы,
Адкуль яна навалваецца – спрэс –
На кожную дзялянку – злая нечысць.

Свідруе, точыць мякаць караед –
На радасць дзятлу, спажыўцу-суседу,
Спраўляе смертаносны свой банкет, –
І вусачы – за караедам следам.

А дзе ўжо дрывасекі-вусачы,
Абавязкова наліпаюць плоймай
Дзялкі з далаграм хіжым – фірмачы, –
Вусата-фірмачоўская абойма...

Пілююць лес – тралююць ды шурфуюць,
Бо як жа – хворы змогамі ляснымі...
А хто звяроў і птушак хто прытуліць?
І хто мой боль зашэпча і суніме?

Вывозяць лес, – як быццам на лячэнне.
А лекі – зелень сквапная далаграў,
Што набівае фірмачам кішэні
Пад шлягеры сякер і цыркуляраў...

Як гэта – лесарубы? душагубы? –
Вас называць? Адно мне толькі ясна:
Быў у мяне дружба з зеленачы –

Застаўся лысых пнёў сенат сучасны.

Дратуюць цегачы – за лядам ляда.
Хварэе лес? Ці нам капаюць яму?..
І кроны елак на экране далагляда –
Нібыта вострыя зубцы кардыяграмы...

Якія мы, такія і лясы ў нас:
Праймаюць да нутра і гніль, і гнусь...
Ідзе кругляк з дзялянак перасыльных, –
Хварэе лес, хварэе –
Беларусь...

Баліць...

Жыццё – як мудры настаўнік –
Вучыць слёзы не ліць:
Будзе і ў нашым стане
Свята... А ўсё ж – баліць...

Баліць – бязмоўе народа,
Баліць – “вертыкальны” вэрхал,
І шклянка хаўтурная з верхам, –
Як рабская ўзнагарода.

І Гамлет: “Піць ці не піць?..” –
Пытаннем над вухам сіпіць...

Экран

Ну і морда: ні зморшчкі на твары, –
Хоць плакаты пішы на ілбе.
Свеціць зырка – ды свету не пара:
“Што мне свет – я сам па сабе!..”

Ці спяваць, ці вывозіць фекалій,
Ці... – ва ўсім ён мудрэй, чым сава,
І на кожным тэлеэкране –
Галава, галава, галава...

Даклярае – як райскую візу
Выдае: весяліся, душа!..
Так пратрубіць глузды, галавізар, –
Цэлы дзень тэле-вата ў вушах.

Цэлы тыдзень тэле-парканамі
Загароджаны далагляд...
Заэкранены, як заэкранены,
П’яны сунецца электарат...

Прадвесне

Мой лысагорскі Notre Dame,
Вятрамі снежнымі прадзьмуты,
Забытым – наўздагон – слядам
Збег ад самотнае пакуты...

Чакаў цяпліва паўзімы, –
Хоць слухаў, ды гукаць баяўся,

Глядзеў, з якога боку мы
Падызем, – і не дачакаўся...

Аднойчы ў сіверную ноч
Сышоў – расхрыстаны, разуты –
Па снезе... Моўчкі... А наўзбоч
Стаяў атарпелы люты...

І я туды, дзе сакавік
На ўзлеску ўцекача трымае,
Бягу. Каб Notre Dame не знік, –
Бягу!.. Ён вернецца, – я знаю!..

***

Пустым паглядам грэючы бязмежжа,
Праходзіла ў самнамбулічным сне.
А я быў побач, я табе належаў, –
Няўжо не заўважала ты мяне?

Падбітая халоднымі вятрамі,
Шляхі ляжалі панаўзбоч хады.
Блюзнерыла жыццё ў штодзённай драме,
І мроіліся райскія сады...

Так Бог наканавы: не размінуцца.
Па-боску ўсё, ды ў д’ябальскай пане...
Прайшла – і ўжо ніколі не вярнуцца
Да той сустрэчы ні табе, ні мне...

Позірк

Пабіты лёсам-таўкачом на друцу,
Сам, як таўкач, паміж людзей таўчэцца,
Гатовы і лізнуць, і агрызнуцца, –
То з гладкай, то з нахіжанаю шчэццо.

Куток апошні і рубель прапіты, –
Адзін цяпер прытулак – падваротня...
І вочы адплылі з жывой арбіты
Ў свет, што дыханнем і за смерць смяротнай.

Нібы душа, разлучаная з целам, –
У зрэнках не ўспамін, а цень знямелы,
Азлюблены, самотны... і – ніякі, –
Як позірк у бяздомнага сабакі...

Стадыён

Там, дзе фанаты і фанаткі
Малілі правую нагу
Любімца-форварда ў “дзевятку”
Гол замастачыць набягу;

Дзе заклікала фізкультура
Даць бойку старасці й гадам
І гартаваць мускулатуру,
Дух умацоўваючы, –

там

Багоўінакшых сёння цэняць
І моляць масы стадыён:
Каму – уратаваць кішэню,
Каму – урваць круты мільён...

Гандляр з гандляркай там спажытак –
Баул, правобраз модных крам,
Нясучь, як скінію левіты –
Святыню, пераносны храм...

Адна...

Цень без сонца,
без вясны квітненне,
Мёд без вуснаў,
чарка без віна,
Лес без рэха,
песня без натхнення,
Без палёту неба...
Адна...
Адна...
Адна...
Адна...

***

На пляцоўках інтэрнатных
З парапётнымі бар’ерамі
Мы жыццё давалі клятвы
І ў сваю сусветнасць верылі.

Мы сяброўкам прысягалі,
У нязбытнасць закаханыя...

Замяло гадоў снягамі
Ўсё, вясною адспяванае...

І з жыццём рахункі ў мінусах,
І сусветнасць абмінула,
І нязбытнасць прыгамілася,
Ціха ў памяці заснула...

Прадчуванне

Яшчэ і сівер не зусім што студзіць,
І кожны дзень “Здароў!” крычыць сусед, –
Здаецца, як было ўсё, так і будзе...
А што ж тады турбуе неўпрыкмет?..

Бушуюць будні клопатным замесам –
Жыццё вядзе свой несканчоны рэй, –
А ўжо рыпачы іржавыя завесы,
І холадам дыхнула з-за дзвярэй...

Скупая

Смерць – гэта вечнасць. Ды яшчэ й скупая:
Ці ты Зуёнак, ці ты шах персідскі, –
Хоць час нямераны як мела, так і мае,
Але свайго – хвілінкі не ўступае, –
От, паспрабуй схітрыць ці адпрасіцца...

Няхай бы...

Часцінка Бога, чалавек смяротны,
Зямным зачараваны характвом,
Успамінае гліну неахвотна
І хто й нашто рабіў з яе раствор...
Хоць плача: тут ён самы найгаротны –
Адмольвае, як можа, дзень зваротны...

І я такі ж – часцінка чалавецтва,
І да зямнога сэрцам я прырос.
Прабач мне, Божа, але мне здаецца,
Ты паспяшыў зламаць Адаму лёс, –
Няхай бы нам сказаў, як там жывецца,
І ў рай гукнуў: душою адагрэцца...

***

Жыве суцяшэнне спрадвек –
абмінуць небыццё:
У “вечна жывыя” патрапіць,
аддаўшы жыццё.

“Ніхто не забыты...”
Абманны спажытак... Аднак
Не-не, дыг паверыш –
цікава: а што там ды як...

Цікава й адтуль, дзе ўзаемазабойцы –
прастора і час –
Пластуюцца ў вечнасць,
людзей цікаваць:
А як яны будуць без нас?..

І хоць не пачуюць, мы скажам:
“Жывыя жывуць між жывых.
А тыя, што “вечна жывыя”?
Спытайцеся ў іх...”

▶ ЭС

ДВАЦЦАЦЬ ПЯЦЬ КРЫЖОЎ ДРАЖНА

Віктар ХУРСІК

Калі гляджу ў недалёкае мінулае і прыкідваю, ці варта было займацца даследаваннем Дразненскай трагедыі, адказ з'яўляецца сам сабой: варта.

Варта было забіць гэты цвік у свядомасць беларусаў. Гісторыя Другой сусветнай вайны і нацыі цалкам будзе пераламляцца цераз агульначалавечыя пакуты, а не пераз ідэалагізмы кшталту «Беларусь – краіна-партызанка», «всенародное партизанское движение» і г.д. За ўсёй гэтай беларускай «партызаншчынай» стаялі амбіцыі перадваенных кіраўнікоў рэспублікі. І толькі. Вядома, што Сталін не рабіў ніякай стратэгічнай стаўкі на насельніцтва, якое аказалася пад акупацыяй. Ён разумее, што ўзброеныя драбавікі беларускія мужчыны і жанчыны не вырашаць зыходу вайны. Тым больш, што «ворагаў народа» сярод іх НКВС выкрыў звыш меры. Партызанскі рух на Беларусі да канца 1942 года сябе амаль ніяк не выяўляў. З Масквы на Беларусь пачалі засылацца дыверсійныя атрады, якія мелі сваёй задачай вывесці сітуацыю са стану спакою, выклікаць у беларусаў нянавісць да немцаў. Беларуская кроў пачала ліцца па загадзе з Масквы, а не з вялікага жадання да самазнішчэння кінутых на волю лёсу жанок, старых і дзяцей.

Прыблізна нешта падобнае адбываецца і цяпер. Нацыя падзелена на палітычнай і маёмаснай прыкмеце, існуе супрацьстаянне тых хто «за моцную і процветающую Беларусь» і тых, хто за Беларусь звычайную дэмакратычную, еўрапейскую. Гэта супрацьстаянне пацярджало і апошнія падзеі ў Дразна. Як вядома, у першы раз яго спалілі партызаны ў 1943-м і загадалі відавочцам маўчаць. У другі раз сведкам трагедыі, што адважыліся ўстанавіць крыж на сваіх родных-пакутніках, мясцовая ўлада ў асобе старшыні райвыканкама загадала трымаць язык за зубамі, старшыню сельсавета звольніла, а таго, хто прынёс рыдлёўку, кааб усталяваць крыж, пакарала велізарным штрафам (сям'я Аляксандра Апанасевіча ў распачы). Тыя, хто за «моцную і процветающую», прадэманстравалі сілу і падзялілі мясцовае насельніцтва на прыкмеце адносін да ўлады. Цяпер дразненцы не будуць адзінымі ў памкненні ўшаноўваць памяць пакутнікаў і зноў падзеяцца на «паліцэй» і «партызан». Рэпрэсаваныя ў чарговы раз, яны наўрад ці захочуць вяртацца нават у думках да той страшнай трагедыі, каб не наклікаць горшай бяды на сваіх родных і блізкіх.

Па звестках, якія я маю, уся працэдура ўстаноўкі крыжа ў Дразна 19 красавіка 2008 года кантралявалася і адсочвалася спецорганамі. На запыт начальніка мясцовай міліцыі, як паводзіць сябе ў нязвыклікай сітуацыі, з Мінску паступіла каманда: «Не чапаць».

Я з Мікалаем Іванавічам Пятроўскім (сведкам дразненскай трагедыі, на вача якога штыкамі закалолі маці, забілі сястру і брата) прыехаў у гэты дзень у Дразна на сваёй машыне. Мы кожны год

ездзім з ім на могілкі. То напярэдадні, то адразу пасля чорнага дня – як атрымліваецца. Гэтым разам кінуўся ў вочы аўтобускі, які праехаў паўз нас. Потым шыгнула нейкая легкавушка. Душа прадчувала нешта. «Паехалі, – кажу Іванавічу, – у вёску. Зазірнем да Апанасевіча, да Ралько заглянем. Ты ж узяў пляшку. Хай хлопцы памянуць родных, як звычайна». Той пагадзіўся. Заехалі ў краму, узялі сее-тое з закускі, і праз хвіліну былі ў хаце Ралько. Неўзабаве туды прыйшлі і бацька з сынам Апанасевічы. «Кажуць, сёння будучы ўсталяваць крыж па ахвярах», – зазначылі мясцовыя, – можа, адкладзем чарку?» Мы пагадзіліся. Усе селі ў машыну, і зноў паехалі на могілкі. Там ужо былі людзі. Большай часткай незнаёмыя, чалавек дзесяць. Мае спадарожнікі вызначылі сярод іх мясцовае начальства, астатніх не ведалі. Пад'ехала яшчэ пара машын, выйшлі людзі з фота- і відэакамерамі. Для мяне, журналіста, гэта было звычайнай з'явай...

Шоў дождж, было даволі холадна. З вёскі на кані прывезлі крыж. Быў ён ладны, магутны, як і належыць сімвалу трагедыі. Зразумела, у іншых абставінах крыж можна было б да могілак і данесці, але перашкаджаў дождж, ды і рук у арганізатараў было малавата. Крыж ваżyў кілаграм пад дзвесце...

Мясцовае начальства ажывілася. Пачалі вызначаць месца для сумнага знака. Затым адбылося асвячэнне крыжа, а яшчэ праз некалькі хвілін кожны раз'ехаўся ў свой бок. Прамоклія да ніткі, мы падаліся зноўку ў вёску ў хату Ралько, дзе і абаргеліся.

Тое, што адбывалася ў наступныя дні, можна назваць вар'яцтвам. Праз чатыры дні Вячаслава Сіўчыка, удзельніка ўсталявання крыжа, арыштавалі і пасадзілі за кратамі. Мне пачаў званіць нейкі міліцыянт са Старых Дарог і патрабаваць, каб я прабыў у суд. Я адказаў, што з'яўлюся па пісьмовым выкліку, але на наступны дзень званок паўтарыўся. Пазней пачалі тэлефанаваць дадому мінскія міліцыянты, па тэлефоне яны зневажалі жонку і дзяцей. Як мужчына, я павінен быў абараніць сямя і вырашыў ехаць у Старыя Дарогі, каб на месцы высветліць, чаго ад мяне хочуць. Пры гэтым мне ўжо было вядома, што ўлада падала ўстаноўку крыжа як палітычную акцыю. Яна не хоча, каб Дразна стала месцам пакланення апазіцыі...

Як пісьменнік я не разумее і не разумю такога. Што дрэннага ў тым, што частка нашага грамадства будзе пакланяцца праху закатаваных? Які ўрон гэта нясе іншым людзям? Што дрэннага крыецца ў тым, што сведкі Дразненскай трагедыі пайшлі б пакланіцца спаленай партызанамі радні і бліжкім? Хай сабе і з прадстаўнікамі палітычных партыяў. Праўда, не сакрэт, што ў Дразна ўсе пабачылі б рэаліі сучаснай палітыкі на вёсцы: разбураны калгас, спітыя твары дзяўчат і мужчын, поўную апатыю жыхароў да ўсяго, што адбываецца за межамі сядзібнага плоту. Але гэты стан безвыходнасці ў грамадстве рэпрэсіямі да іншадумцаў яго не паправіш!

Адразу з цягніка я накіраваўся ў раённы аддзел міліцыі. Адшукаў маёра Флоцага, які ў тэлефонных званках так настойліва мяне дамагаўся. «Ну што: паказанні двух міліцыянтаў і відэамагнэты ў справе ўжо падшытыя?», – заптытаў я. Той сарамліва патупіўся: «Вы ж казалі, што з адвакатам прыездзеце?..» Справа і сапраўды была ўжо гатовай. Флоцкі паказаў «відэадоказы»: здымкі, зробленыя з вакна аўтобусіка, пра які я ўжо казаў. Я пачаў праглядаць іх. Стрэліся знаёмыя твары... «Вас тут няма», – збянтэжана зазначыў маёр. «Ні храна, сабе – доказы?» – падумалася, – нават сфатаграфавач не здолелі...». «А гэта вам знаёма?» – Флоцкі адкрыў у справе старонку са здымкамі шыльды, якая была замацавана на крыжы. «Дык гэта ж спіс ахвяраў з маёй кнігі», – здзівіўся я, – кніга не забароненая, яна вольна прадавалася ў свой час. Спіс ніхто не ставіць пад сумненне». Але маёр быў усцешаны: «вещественное доказательство» маёй дзейнасці па «арганізацыі несанкцыянаванага мітыngu» ў Дразна не было абвергнута. Цікавіўся Флоцкі і тэлефонам айца Акаловіча, аднак нічога з мяне не атрымаў.

Потым маёр запісаў з маіх слоў, як і што я рабіў у вёсцы ў той дзень, і даў падпісацца. Я засведчыў у пратаколе, што, на маю думку, ніякіх парупненняў заканадаўства 19 красавіка 2008 года ў Дразна не адбылося. Пасля мяне на міліцэйскай машыне адвезлі ў суд.

У судзе Флоцкі папрасіў мяне пачакаць перал дзвярыма, зайшоў да суддзі, параіўся з ім аб нечым і запрасіў увайсці. Такі падыход у судовай справе мяне здзівіў: чаму суддзя не заклікаў нас абодвух адначасова, яму ж належала разабрацца ў справе?

Суддзя Епіхаў – з маладых. Яго больш цікавіла пачуць з маіх вуснаў яшчэ раз абставіны спалення вёскі, чым займацца адшуканнем ісціны па справе. Абыякаваць яго здзівіла мяне. На тым «мітыngu» ў Дразна, дзе побач са мною былі Сіўчык, айцец Акаловіч і іншыя, стаяла райвыканкамаўскае начальства. На тых жа падставах, што і мяне, яго належала прыцягнуць да адміністрацыйнай адказнасці! Але суддзя чамусьці не стаў высвятляць акалічнасці справы. Папытаўшы, ці не з'яўляюся я дэпутатам і ці не працую ў адміністрацыі прэзідэнта, ён узяў са стала даведнік, прыгнуўся з ім на калена, пачаў гартаць старонкі. Увесь яго насуплены выгляд у гэты час казаў: «Бачыце, як нялёгка даецца мне ваш прысуд, пісьменнік. І чаго вы палезлі ў гэтае Дразна са сваёй праўдай?» Потым, як быццам знайшоўшы адказ на юрыдычнае пытанне, ён розка распраміўся і прамовіў: «Пятнаццаць сутак!». Так узрадавана выпаліў, бы здаў экзамен на юрфаку...

Я маўчаў. Фарс акрамя ўсмяшкі нічога ў мяне не выклікаў. Суткі, дык суткі, у пакаранні я не сумняваўся.

Маёр Флоцкі адвез мяне ў райаддзел. Ён быў рады, абшукаў мяне. Потым мяне «прасвяцілі» металашукальнікам і адчынілі дзверы ка-

меры. Патыхнула чалавечымі нечыстотамі, застоеным паветрам. У камеры была паўцёмрадзь, і вочы не адразу адшукалі вольнае месца на «сцэне». Так празвалі вязні насціл, які ўзвышаўся на паўметра над бруднай падлогай. Насціл гэты быў з ДВП, голы, без якой-бы там поспілікі. Вязні клаліся на яго ў той адзежы, у якой іх арыштавалі. Камера прыблізна памерам два на два метры. «Сцэна» была не на ўсю даўжыню, паўметра «з'ядаў» праход ад яе да дзверыны (у ёй, як і належыць, «кармушка»-вакенса для падачы ежы); уверсе, на вышыні мо чатырох метраў, цьмяная лампачка. Абпал няроўных, абляпаных цэментовым растворам і пабеленых крэйдай сцен на «сцэне» была бачная ежа, якую перадалі родныя арыштантам.

Першы дзень здаўся годам. Высветлілася, што ў адрозненне ад рэжымных месцаў зняволення, так званых «зон», у Старадражскім ізалятары часовага ўтрымання прымяняюцца метады фізічнага ўдзянення на чалавека: не тушыцца ноччу святло ў камеры, адсутнічае вывад зняволеных на прагулку, вывад на вуліцу ў прыбіральню ажыццяўляецца персанальна, пад аховай назіральнікаў, два разы ў суткі. Вытрымаць у наш час такія пакуты можа далеко не кожны чалавек...

Свой арышт і зняволенне я ўспрыняў па-філасофску. Раз пасадзілі – значыць праўда за мною. Хаця прыпомнілася: некаторыя нашы пісьменнікі, гісторыкі і журналісты зарабілі аўтарытэт на апісанні пакутаў беларускіх «нацдэмаў» пачатку дваццатых гадоў. Ніводны з сучасных знаёмых «папяровых» змагароў не патэлефанаваў мне пасля вызвалення і не падтрымаў маральна. Разумею цяпер, у якім вакууме апынуліся ў свой час Гарэцкі, Чарот, Бядуля... Уяўляю, як ім было цяжка ў часы рэпрэсій. Краіна ж і тады «квітнела», «рухалася наперад», а ім, хто ведаў цану гэтага руху і яго знішчальныя наступствы, належала зыйсці ў магілью. З маўклівай згоды сяброў і блізкіх...

Мала чаго змянілася ў наш час. Раструнчана культура (ад яе

толькі і застаўся «базар»), сталёвы каток пракаціўся па адукацыі (нацыя адасабляецца ад агульнаеўрапейскіх працэсаў, вучням-беларусам прапісана класці цэглу на будоўлях расійскіх алігархаў), дзяржаўныя сродкі масавай інфармацыі адстойваюць не інтарэсы нацыі, а дзяржаўных чыноўнікаў. Лінія Сталіна была толькі пачаткам звароту да талітарнага антуражу. Цяпер у праекце здымкі фільмаў пра грузінскага «беларуса», ката беларускага народу, паплечніка Берыі Цанаву, пра «айца нацыі», рускага «беларуса» Панцеляймона Панамаранку і шэраг іншых мерапрыемстваў, якія павінны вярнуць беларусаў у сваё гістарычнае стойла. Зразумела, у гэтым расклазе мемарыял у Дразна не прадугледжаны. Але цвік у крыж праўды пакутнай вёскі ўжо забіты. І яго не выпягнуць ідэолагам ад улады, якія ўжо выкарысталі газету «Во славу Родины» на напісанне бруднага матэрыяла і працягваюць кампанію дэскрэдытацыі майго даследавання з дапамогай так званых «гісторыкаў».

Хай пнуцца. Жажлівую гістрыю спалення вёскі 5-м габрэйскім атрадам імя Кутузава 2-й Мінскай партызанскай брыгады ім не перакрэсліць. Як не пад сілу ім паказаць месца пахавання тых 400-х «паліцэйскіх і дабравольцаў», якіх быццам бы па-заліхвацку перабіў у Дразна 15 красавіка 1943 года згаданы атрад (лічба «скача» ў справаздачы партызан і нават прыведзена ў кнізе «Памяць» Старадражскага раёна). Ды і вёску Дразна «паліцэйскай» зрабіць не ўдасца. Была яна і да вайны і пасля вайны савецкай, проста і рахманай...

Я – беларус. Мой род па-бацьку з-пад пухавіцкай Дукоры налічвае не адну сотню гадоў, не менш вядомыя і жалудоцкія Шэрыні памці. Тут, на Беларусі, жыць маім дзецям і ўнукам. Кажуць, што ёсць перасяленне душаў. Я вельмі не хачу, каб мая душа перасялілася ў свінню. Я буду стаяць за праўду і ездзіць у Дразна штогод. Я ўпэўнены, што ў гэтай вёсцы з'явіцца не адзін, а дваццаць пяць крыжоў у гонар бязвінна забітых пакутнікаў.

▶ ВОДГУК

У мінулае «Літаратурнай Беларусі» былі змешчаныя інфармацыя пра адміністрацыйны пераслед літаратара Віктара Хурсіка і Заява Рады Саюза беларускіх пісьменнікаў у падтрымку свайго сябра. Рэдакцыя атрымала шмат водгукаў на гэтую падзею. Адзін з іх – пісьмовы і характэрны – «В» друкуе разам з эсэ-роздумамам Віктара Хурсіка пра нядаўна перажытае.

«15 траўня Старадражскі раённы суд пакараў беларускага пісьменніка Віктара Хурсіка 15-ю суткамі адміністрацыйнага зняволення за раскрыццё трагедыі вёскі

Дразна, калі 25 жыхароў былі забітыя партызанамі 2-й Мінскай брыгады 15 красавіка 1943 года. А крыж, усталяваны ў памяць аб 25 мірных жыхарах бязвінна растраленых мясцовых ўладаў дэмантавалі.

Я абураная жахлівым учынкам мясцовых уладаў за памяць жывых пра мёртвых сялян. Далучаюся і падтрымліваю Заяву Рады грамадскага аб'яднання «Саюз беларускіх пісьменнікаў» за крывадушнасць да памяці мінулага, нашай гісторыі. Шчыра дзякую пісьменніку Віктару Хурсіку за бескампраміснае раскрыццё старонак гісторыі нашага народа, усебакова падтрымліваю яго абавязак перад будучымі пакаленнямі».

Каляда Ніна Фёдараўна, настаўніца, ветэран працы.

▶ ПОСТАЦІ

ЗАГАДКА ЛОРКІ

ДА ЮБІЛЕЮ ПАЭТА

У дзень нараджэння (яму 110) хочацца ўспомніць яго смерць. Лорку забілі за палітыку. Арыштавалі за палітыку...

Асабліва ярка асоба раскрываецца ў напружанай вітальнасці. Прага да ўлады, да ўражанняў выводзіць на найкароткую прамую да смерці. А абпал дарогі вырастаюць прарокція вершы аб блізкай развязцы. Прага да фарбаў заканчаецца перамогай аднаго адзінага колеру: асляпляльна-белага, у якім адначасова выбліск зачачця і стрэлу, што сіцірае ранейшае жыццё.

Зразумела, расстрэльваюць паэтаў па недарэчнай выпадковасці. Якая б ні была ступень іхняга ўдзелу ў змаганні, законы вайны на іх не распаўсюджваюцца. “Загінуў салдат” – і можна дадаць: нявольнік гонару або нявольнік каскі. А паэт – нявольнік фарбы. Які эгацэнтрычна перабірае раскошную палітру, прагне апошняга мазка, імя якому – абсалютнае самаадрачэнне.

Чамусьці мала хто разглядае важны феномен: палітызаванасць эстэтаў. Чытаючы Лорку, успамінаеш то яго ідэалагічнага антыпода Гамсуна, то субрата па “лявізне” Бабеля (праз чатыры гады пасля Лоркі яго пакараюць смерцю ў усхваленнай абодвума Савецкай Расеі). Іх родніць адзін і той жа прыём – сталае накладанне слоў з рознай семантыкай, спалучэнне несумяшчальнага, выраб палкіх сты-

лістычных кактэйляў накішталі “безнадзейнага ветразя” або “смяхоткай кабуры”... Не заўсёды гулкі аксюмаран, часцей меладычная метанімія, але вольны псіхадэліка нязменная. Праз гэты стыль (зрушэнне і разбурэнне межаў штодзённага) і прыадчыняецца тып чалавечай адзінкі, захопленай палітыкай, але па думцы апалітычнай, далёкай ад мітусні. Палітыка вабіць як магчымасць зменваць рэальнасць фантазмамі. Больш за тое, удзел у палітыцы такой асобы – гэта форма таемнага пераадолення соцыума, кепкі знутры.

Ёсць версія, што Федэрыка Гарсія Лорку забілі, выконваючы асабісты загад каудзільа Франка. Такого меркавання прытрымляецца даследнік Ян Гібсан. Лорка паехаў у Гранаду. І стаў раздражняльнікам, чырвонай анучай для набычанага поўдня Іспаніі. Сам генерал тлумачыў усё прагматычна: “У той момант трэба было прадбачыць любя зваротныя дзеянні з боку левых. Таму даводзілася расстрэльваць самых вядомых сярод іх”. Адрозніваецца забойства імя Лоркі было заліта ў Іспаніі памыямі. Кнігі забаронены на сарок гадоў, каб цяпер, як водзіцца, яго помнік упрыгожыў цэнтр Мадрыда. Абывацеля, падазраю, і без таго раўнадушнага, пераконвалі, што гэта няздара, агент зарубежжа, “левы тэрарыст” і ў дадатак вычварэнец (за апошнія і забіты). Усё гэта было збольшага праўдай, уключаючы сюррэалістычны адносіны Лоркі і Сальвадора Далі.

Паклён быў у галоўным. І насуперак гэтаму паклёпу Лорка таленавіты, як доўгае лета. Народжаны ў чэрвені, у жніўні забіты.

Між тым для многіх ён стаў знакам. Чырвоныя лапікі на рагах быка, радок, абарваны куляй, перамога праз паразу. Дарэчы сказаць, ім трызілі і паэты “савецкай адлігі”. Еўгушэнка пісаў:

Когда убили Лорку, –

а ведь его убили! –

жандарм дразнил молодку,

красуясь на кобыле.

(Лорку незадоўга да смерці прыцягнулі да суду за верш пра жандараў.)

Сёння Лорку ўспамінаюць рэдка. Легуценнікі – ганебныя ў эпоху герантакратыі, гэта значыць “любаві да бабак”. Але чамусьці, нібы дзякуючы пацешным і ўяўна ўсёмагутным акалічнасцям антыпаэтычнасці, ён раптам становіцца сімвалічна важным...

Сяргей ШАРГУНОЎ,
“НГ-Exlibris”

▶ ЭС

“КІЕЎСКІЯ ЛАЎРЫ”

У Кіеве прайшоў III Міжнародны фестываль паэзіі “Кіеўскія лаўры”. Яго арганізавалі Форум выдаўцоў у Кіеве і часопіс культурнага супраціву “ШО”. Гэта было дынамічнае свята ўзаемадзейнення паэзіі на ўкраінскай, беларускай і расійскай мовах. Вечарыны супалі з днямі памяці роўнаапостальных Кірылы і Мяфодзія ды ладзіліся ў непасрэднай блізкасці ад Кіева-Пячэрскай лаўры. Вершы чыталіся як на мове арыгінала, так і ва ўзаемных крыжаваных перакладах. Бурнымі апладысментамі віталі Андрэя Хадановіча (Мінск), Галіну Крук (Львоў), Сяргея Жадана (адначасова прадстаўляў на фэсце свой праект “ГОТЕЛЕ Харкава”), Анастасію Афанасьеву (Харкаў) і іншыя.

Больш ста ўдзельнікаў фестывалю прыехалі з Украіны, Беларусі, Расіі, Грузіі, ЗША і Канады, аднак фігурантамі гэтага форуму былі (як сказана ў адмысловым нумары часопіса “ШО”) “самыя прасунутыя літаратурныя пляцоўкі”, “леген-

дарныя часопісы” і “элітныя выдавецтвы”.

Найбольш відовішчым і спэцыфічным мерапрыемствам фестывалю стала аб’яднаная вечарына маскоўскіх выдавецтва “АРГО-РЫЗЫКА” і часопіса “Паветра”, праекта “Культурная ініцыятыва” і часопіса “Новы літаратурны агляд”.

Прэмія “Кіеўскіх лаўраў” была ўручана прадстаўнікам Украіны: у намінацыі “Руская паэзія” – адэсіту Барысу Херсонскаму, у намінацыі “Украінская паэзія” – кіяўляніну Тарасу Федзюку (ганароваму госцю і куратару паэтычнай серыі “Зона Аведэя”).

РЭХА ПРАЖСКОЙ ВЯСНЫ

5 чэрвеня ў Празе завяршыўся штогадовы Міжнародны літаратурны фестываль. Гэта адно з найбольш прэстыжных культурных мерапрыемстваў у Еўропе. Галоўная тэма мінулага фестывалю – пражскія падзеі 1968 года.

Сярод пісьменнікаў, якія прыехалі ў Прагу, – амерыканец Пол Остэр, канадка Маргарэт Этвуд, чэх Людвік Вацулік, расеец Ігар Памяранцаў і многія іншыя.

Наталля Гарбанеўская была ўзнагароджаная прызам Спіраса Вергоса “За свабоду выказвання”. Гэтай прэстыжнай узнагародай быў адзначаны яе бясстрашны ўчынак – у жніўні 1968 года Н.Гарбанеўская разам з некалькімі сябрамі і аднадумцамі прыняла ўдзел у дэманстрацыі на Чырвонай плошчы, пратэстуючы супраць уводу ў Чэхаславакію войскаў краін Варшаўскай дамовы.

На жаль, на фестывалі ў Празе не браў удзел беларускі пісьменнік Фёдар Яфімаў, які ў 1968 годзе быў выключаны з кампарты за выступленне на аб’яднаным партсходзе творчых саюзаў БССР супраць савецкага ўмяшання ва ўнутраныя справы сацыялістычных краін (у прыватасці – ЧССР).

НАЙБУЙНЕЙШАЯ ПРЭМІЯ ПРАЗАІКАЎ – У ЛІВАНЦА

Жыхар Канады, выхадзец Лівана Раві Хаж атрымаў самую вялікую ў свеце літаратурную ўзнагароду за адзін мастацкі твор: ірландскую літаратурную прэмію IMPAC, грашовая частка якой складае 100 тысяч эўра, паведамляе France Presse.

Хаж адзначаны за раман “De Niro’s Game”. Гэта – дэбютная кніжка пісьменніка.

У рамане Хажа – гісторыя двух сяброў, якія сталюць у ваюючым Бейруце. Адзін з малядых людзей выбірае выгнанне, а другі застаецца ў родным горадзе і патрапляе ў свет злачынцаў.

Лаўрэатамі прэміі IMPAC, якая прысуджаецца з 1996 года, былі скандальна вядомы французскі пісьменнік Мішэль Уэльбек і турэцкі лаўрэат Нобелеўскай прэміі па літаратуры Архан Памук, вядомы сучасны ірландскі пісьменнік Кольм Тойбін, іспанец Хаўер Марыяс.

ПАМЁР ЧЫНГЫЗ АЙТМАТАЎ

10 чэрвеня ў клініцы нямецкага горада Нюрнберг памёр Чынгыз Айтматаў.

Яму было 79. У яго былі светнаведомыя кнігі, еўрапейская слава і невылечная пнеўманія...

16 траўня пісьменнік патрапіў у шпіталь у Казані, адкуль праз тры дні яго перавезлі ў Нямеччыну. Медыкі мяркуюць, што пнеўманія стала вынікам нырачнай і лёгчайнай недастатковасці.

Чынгыз Тарэкулавіч Айтматаў нарадзіўся 12 снежня 1928 года ў кішлаку Шэкэр Таласкага кантона Кыргызіі. Яго бацька Тарэкул Айтматаў, вядомы дзяржаўны дзеяч Кыргызскай ССР, у 1937 годзе быў арыштаваны як “вораг народа”, а ў 1938-м расстраляны. Маці, Нагіма Хазіеўна, татарка па нацыянальнасці, была акторкай у мясцовым тэатры.

Закончыўшы восем класаў, будучы пісьменнік паступіў у Джамбульскі заатэхнікум, затым скончыў сельскагаспадарчы інстытут у Фрунзе і Вышэйшы літаратурныя курсы ў Маскве. На пачатку пісьменніцкай кар’еры друкаваў прозу на кіргізкай мове, затым пачаў пісаць і па-расійску.

Усесаюзную вядомасць і папулярнасць яму прынесла апавесць “Джаміля” (1958), за ёй напісаліся “Першы настаўнік” і “Таполька мая у чырвонай хустцы” (1961).

У 1970-х Айтматаў апублікаваў свае самыя вядомыя кнігі: “Белы параход”, “Пярэсты сабак, што бег краем мора”, “І даўжэй стагоддзя доўжыцца дзень” (“Буранны паўстанак”). У 1980-х яго раман “Плаха” стаў адной з найважнейшых “перабудовных” публікацый. У 90-х пісьменнік выдаў раман “Таўрокасандры”. Яго апошняя кніжка – “Калі падаюць горы” – апублікаваная ў 2006 годзе. Тэмы чалавека, ягонага душы, пачуццяў, сумлення заставаліся цэнтральнымі ў творах пісьменніка. «Я ўвогуле адчуваю жыццё як трагедыю. З жыццёспэвяджальным фіналам», — сказаў у адной з гутарак Ч. Айтматаў.

На беларускую мову яго творы перакладалі І. Сакалоўскі, С. Міхальчук, М. Стральцоў.

Чынгыз Айтматаў быў лаўрэатам Ленінскай і трох Дзяржаўных прэмій СССР. Пасля перабудовы пісьменнік займаў дыпламатычныя пасады: быў прызначаны амбасадарам СССР у Люксембурзе ў 1990 годзе. Пасля распаду Савецкага Саюза стаў дыпламатычным прадстаўніком Кыргызстана ў краінах Бенілюкса, а таксама пастаянным прадстаўніком рэспублікі ў НАТО і пры ЮНЭС-КА. Ён займаў гэтыя пасты да сакавіка 2008-га.

2008 год быў абвешчаны ў Кыргызіі годам Чынгыза Айтматава. Пахавалі пісьменніка з найвышэйшым дзяржаўным ушанаваннем у прадмесці Бішкека.

▶ ФІЛЬМЫ

**“БАНДА БЕЛАРУСАЎ”,
або Аптымістычная
трагедыя**

“Слуцкі збройны чын” Сяргея Ісакава з праекту “Невядомая Беларусь” анансуецца як фільм пра малазнаньы старонкі гісторыі Беларусі часоў грамадзянскай вайны, калі ў 1920-1921 гадах слупкі вайсковых фарміраванняў змагаліся з камуністычнай Расеяй за незалежнасць Беларускай Народнай Рэспублікі.

Каб спраўдзіць свае ўражанні, прагледзеў паўгадзінную стужку, а дакладней DVD-диск, двойчы, з паўзаю ў некалькі дзён. Аднак пэўныя супярэчлівыя адчуванні засталіся.

З аднаго боку – проста выдатна, што падобныя фільмы з’яўляюцца і робяцца даступнымі для людю паспалітага.

Не можа не цешыць багаты факталагічны матэрыял: рарытэтных або малавядомых кадры кінахронікі, унікальныя фотаздымкі, а таксама каментары да іх ды пазакадравы расповед пра тое, як працавала і замужная Слуцчына спрабавала самастойна вырашаць, як жыць далей. Не могуць не ўражваць дакументальныя кадры, калі на загад Леніна пачаўся крыжовы... выбачайце, чырвоназорны паход на захад, праз беларускія землі, каб “праз труп белай Польшчы” крочыць да сусветнае рэвалюцыі. Тактоўна выдуць аўтары гістарычны экскурс Слуцчыны ажно ад іншай маскоўскай навалы, ад XVII стагоддзя, ад часоў “невядомай вайны”, калі Слуцк стаўся ці не адзіным незвычайным горадам на Беларусі, дзякуючы, заўважу тут, і фартэцыям, узведзеным на загад і пад кіраўніцтвам князя Багуслава Радзівіла. З любоўю паказваюць яны багатыя кірмашы дый фотопартрэты слупакоў, якія вельмі годна пачуваюцца перад фотааб’ектывамі.

А потым зноў вяртаюцца аўтары да жорсткага супрацьстаяння былога паручніка Тухачэўскага, які так і не выйшаў у Напалеоны, і творчы

“пуду па-над Віслаю” Язэпа Пілсудскага. Апошні, які, быў час, уважаў сябе за беларуса, абяцаў збудаваць з беларусамі роўныя стасункі, але забыўся на свае абяцанкі.

Як чарговая трагедыя нашага народа ўспрымаецца аповед пра перамовы паміж Польшчай і Расеяй спачатку ў Менску, а потым і ў Рызе, куды беларусаў, зямлэй і лёсам якіх гандлявалі, папросту не пусцілі.

Бадзёра гаворыцца пра з’езд у доме Эдварда Вайніловіча, на якім быў абвешчаны Слуцкі збройны чын, пра ролі і дзейнасць Паўла Жаўрыда, Уладзіміра Пракулевіча, Антона Борыка, Антона Сокал-Кутылоўскага, пра першыя баі І-й Слуцкай брыгады... Слуцкі адпускалі захопленыя ў палон і раззброеныя чырвонаармейцаў, а вось “валяры” Троцкага дый паплечнікі “жалезнага” Фелікса паводзіліся нібыта азвирэлыя карнікі. Нават лексіка данясенняў чырвоных камандзіраў шмат пра што гаворыць: “Банда беларусаў у сто штыкоў...”

Сілы былі надта няроўныя, а помста савецкай улады паўстанцам аказалася садзіскай і крыважэрнай: турмы, катаванні, растрэлы ды высылкі ў Караганду, на Салаўкі, Калыму, Беламорканал...

А з другога боку – успрыняў некаторыя моманты фільма досыць насяржана, з сумневам.

Чамусьці не міналася адчуванне, што фільм не адлегаўся, рабіўся досыць паспешліва. Раз-пораз закадравы каментар блытаўся з аўтабіяграфічным нарысам ад імя Лявона Рыдлеўскага, ацалелага паўстанца-гімназіста, а з 1947 года актыўнага дзеяча Рады БНР. Ілюстравецца той нарыс фотаздымкамі, а яшчэ болей – ладнымі кавалкамі з фільма “На Чорных лядах” паводле аднайменнага твора Васіля Быкава. Мімаволі лавіў сябе на думцы: а ці не замнога мастацкага фільма ў фільме дакументальным?

Але ёсць яшчэ і трэці – калеровы, сучасны відэазэраг. Два аўтобусы з экскурсантамі-паломнікамі – крэйзаўцамі, журналістамі, мастакамі, палітыкамі, студэнтамі, школьнікамі, пенсіянерамі, свята-

ром – прыязджаюць на Слуцчыну, спыняюцца на памятных мясцінах, каб ушанаваць палеглых герояў. Ад іхняга імя прамаўляе сімпатычны хлапчук Вітаўт. Бянтэжыць і засмучае, што гаворыць ён пераважна ў мінорнай танальнасці: “Мінулае тут забыта...”, “Нічога адметнага не ўбачыў – цішыня і заняпад”, “Вакол нас пустага”, “Настуды не пусцілі”, “У мястэчку Вызна нават памятнага крыжы не знайшлі”, “Што за краіна? Нават царква па розных бакі”... Ва ўнісон яму, на негатыве і распачы гучаць і словы Лявона Рыдлеўскага, якімі завяршаецца фільм: “Беларусь не хацела майго вяртання”.

Аднак, нягледзячы на трагічны лёс паўстанцаў, заклікаў бы стваральнікаў фільма – сцэнарыста Уладзіміра Халіпа, рэжысёра Сяргея Ісакава, нарагата Міхася Янчука, навуковага кансультанта Уладзіміра Ляхоўскага і кіраўніка праекту “Невядомая Беларусь” Эдуарда Мельнікава да пазітыву і аптымізму.

Дзякуй вялікі ім і тэлекампаніі “Белсат”! Дзякуй, а таксама вытлумачэнне азначанай трагічна-аптымістычнай дылемы.

Часам даводзіцца чуць: БНР не мела сваіх вайсковых фарміраванняў. Але гераічная барацьба слупакоў цалкам абвргае гэты пастулат.

Дзе толькі ні служылі беларусы ў мінулым стагоддзі: у Чырвонай арміі і ў белагвардзейскай войску, у Савецкай арміі і ў вермахце, у партызанах і ў паліцыі, у арміі Андрэя і ў Замежным легіёне, у Арміі Краёвай і ў атрадах СМЕРШу! Але найчасцей гінулі яны за чужыя інтарэсы, у той ці ў іншай ступені былі калабарантамі. А камандзіры і стральцы збройнага чыну мужна і самаахвярна змагаліся за родную зямлю, за незалежную Беларусь. Слуцкі годна абаранілі гонар нацыі. Іх троба ўшаноўваць, ім варта ганарыцца!

Уладзімір СІЎЧЫКАЎ

Па заданай у фільме тэматыцы “Б” рэкамендуе сваім чытачам дадаткова азнаёміцца з наступнымі тэкстамі: Васіль Быкаў,

апавяданне “На Чорных лядах”; Алякс Пашкевіч, раман-дакумент “Пляч волі” (Мінск, “Беллітфонд”, 2001); “Слуцкі збройны чын 1920 г. у дакументах і ўспамінах” (Мінск, “Медысонт”, 2006).

**ПОПЕЛ НАШЫХ
ПРАЎДАЎ**

“Праўда Хатыні” – так называецца рэвізіянісцкі 35-хвілінны дакументальны фільм, прэм’ера якога адбылася 17 чэрвеня ў Менску. Ён распавядае пра трагедыю вёскі Хатынь Лагойскага раёна, спаленай разам з жыхарамі ў сакавіку 1943 года.

Паводле словаў кансультанта фільма гісторыка Ігара Кузнецова, якія цытуе БелаПАН, стужка абвргае цяперашнюю афіцыйную версію пра тое, што Хатынь была спаленая нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Паводле яго словаў, у фільме прыводзяцца факты, якія бясспрэчна сведчаць за тое, што Хатынь спалілі салдаты 118-га ўкраінскага паліцыйнага батальёну (сфармаваны з кіеўскіх добраахвотнікаў у 1942 годзе). Галоўнае пытанне, пастаўленае ў фільме, можна сфармуляваць словамі Ігара Кузнецова, – чаму “выканаўцы здзейснілі злачынства ў шмат большым маштабе, чым ім было загадана”.

Зрэшты, яшчэ ў 1986 годзе ў Менску адбываўся працэс над кіраўніком штабу таго батальёну ўкраінцам Грыгор’ем Васюрам, якога праз год пасля таго расстралілі. Але вынікі працэсу не былі тады агалошаныя ў друку з ідэалагічных і палітычных прычынаў, найперш дзеля ўмяшальніцтва тагачаснага

камуністычнага кіраўніцтва БССР і УССР.

Дакументальны фільм “Праўда Хатыні” рыхтуюць да паказаў на міжнародных фестывалях дакументальнага кіно, а таксама да прэм’ераў на замежных тэлеканалах.

Тэма гістарычнага рэвізіянізму датычна падзей Другой сусветнай вайны становіцца ўсё больш папулярнай. Дастаткова хоць бы згадаць розгалас вакол выдадзенай Віктарам Хурсікам кніжкі “Кроў і попел Дrajна”. У кнізе аўтар апісвае трагедыю вёскі Дrajна, што на Старадарожчыне: партызанскі атрад, маючы “план” па забітых паліцыяках, жорстка расстрэльвае мірных жыхароў з дзецьмі і пахваліецца “знішчэннем паліцыйскага гарнізону”. Аўтарам кніжкі таксама (як і ў выпадку з праўдай пра Хатынь) не абмінутае нацыянальнае пытанне: той партызанскі атрад кіраваўся і на чэрць складаўся з прадстаўнікоў габрэйскай нацыянальнасці, уцэкачамі з менскага гета. Дrajнаўская трагедыя адбылася менш чым праз месяц пасля трагедыі Хатынскай.

Як вядома, за ўсталяванне крыжы на Дrajнаўскіх могілках аўтар кніжкі Віктар Хурсік атрымаў 15 сутак адміністрацыйнага арышту.

А тым часам у Летуве год таму галівудская каманда пачала здымаць фільм Defiance (“Супраціў”), які паводле відовішчнасці, напэўна, можа зацімніць эмоцыі ад Дrajнаўскай трагедыі. Фільм робіцца паводле кніжкі, што гераізуе партызанскі атрад на Налібоччыне, які таксама складаўся з большага з уцэкачоў з менскага габрэйскага гета. Кінастужка належыць да жанру ваеннай драмы і плануецца да прэм’еры сёлета ўвосяне.

Вайна інтэгрэтыўны працягваецца. Нехта здымае праўдзівыя дакументальныя фільмы або прыводзіць жажлівыя сведчанні сведкаў – і шальмуецца ў афіцыйным друку, атрымлівае тэрміны арышту. А нехта бяспечна і паліткарэктна ладзіць аэрашоў на цемрашальскай “Лініі Сталіна” ці здымае адназначныя і простыя, як дошка, фільмы...

А.М.

▶ КНІЖНІЦА

**“СВАЕ РУНЫ МНЕ НЕ
ВЫШЫЦЬ ...”**

У выдавецтве “Кнігазбор” убачыла свет эса прафесара Івана Штэйнера “Свае руны мне не вышыць...”

прысвечанае творчасці таленавітага паэта Анатоля Сыса. Вядомы даследчык з Гомяля на фоне класічных традыцый падае творчы партрэт паэта-сучасніка, які пакінуў яркі след у гісторыі найноўшай беларускай літаратуры. Пасля смерці паэта з’яўляліся адзінакавыя спробы даследавання паэтычнай спадчыны Анатоля Сыса. Сярод тых, хто найбольш грунтоўна паставіўся да вывучэння творчасці паэта, быў Іван Штэйнер. У часопісе

“Дзеяслоў” (№21) быў надрукаваны ягоны грунтоўны навуковы артыкул “Маналог Анатоля Сыса”, які і стаў асновай для новай кнігі пра паэта.

С. СЫС

**РЫГОР БАРАДУЛІН
У «БЕЛАРУСКІМ
КНІГАЗБОРЫ»**

Новая, сорак трэцяя кніга двухсоттомнай выдавецкай серыі «Беларускі кнігазбор» аб’яднала пад сваімі чырвонымі акладамі выбраныя творы народнага паэта Рыгора Барадуліна. Адметнасць выдання не толькі ў жанравай паліфаніі прадстаўленых твораў і не толькі ў тым, што ў гэтай серыі за рэдкім выняткам выходзяць кнігі даўно спачылых класікаў. Адметнасць кнігазбораўскага тому Рыгора Барадуліна яшчэ і ў тым, што ягоны паўтаратысячны наклад выдадзены на сродкі, ахвяраваныя чытачамі.

Паводле “Радзё Свабода”

▶ MEMORIA

ПАМЁР ПІСЬМЕННІК МІХАІЛ ГЕРЧЫК

3 чэрвеня пасля працяглай хваробы памёр вядомы беларускі пісьменнік Міхаіл Герчык.

Міхаіл Навумавіч (Майсей Бен’ямінавіч) Герчык нарадзіўся 7 чэрвеня 1932 года ў Бабруйску ў сям’і рабочага. Скон-

чыў Мінскую педагагічную вучэльню (1953), аддзяленне журналістыкі філалагічнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (1958). Працаваў у піянерскай газеце «Зорька», быў рэдактарам на Беларускім радыё. З 1964 — рэдактар выдавецтва «Беларусь», з 1972 — старшы рэдактар выдавецтва «Мастацкая літаратура». Сябра Саюза беларускіх пісьменнікаў з 1964 года.

Міхаіл Герчык напісаў раманы «...Аддаеш назаўжды», «Здабыццё надзеі», «Зброя для забойцы», апавесці «Сонечнае кола», «Вецер ірве павуцінне», «Аповесць пра залатую рыбку» ды інш. Пісаў па-беларуску і па-расійску, перакладаў творы беларускіх аўтараў на расійскую. Ягоная проза перакладалася на польскую, балгарскую, румынскую, латышскую, узбекскую мовы.

Сёлета выйшаў у свет ягоны апошні раман «Пагоня за міражом» — шматпланавы сацыяльны раман, прысвечаны балючым праблемам сучаснасці.

Сябры Саюза беларускіх пісьменнікаў шчыра смуткуюць з прычыны смерці свайго калегі і выказваюць сардэчныя спачуванні родным і бліскім нябожчыка.

▶ СПАЧУВАННЕ

Сакратарыят Саюза беларускіх пісьменнікаў і рэдакцыя “Літаратурнай Беларусі” выказваюць сардэчныя спачуванні першаму намесніку старшыні СБП, галоўнаму рэдактару часопіса “Дзеяслоў” Барысу Пятровічу (Б.Сачанку) з прычыны непараўнальна гора – смерці маці.

Пухам ёй зямля і вечная памяць!